Marcel Schwob

MONELĖS KNYGA

UNIKALUS LITERATŪROS PALIKIMAS

UNIKALUS LITERATŪROS PALIKIMAS

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme de participation à la publication Oscar Milosz, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Lituanie et du Centre Culturel Français

Knygos leidimą parėmė Prancūzijos Užsienio Reikalų Ministerija, Prancūzijos Ambasada Lietuvoje ir Prancūzų Kultūros Centras (Oskaro Milašiaus programa knygų leidimui remti)

Marcel Schwob

MONELĖS KNYGA

VAIKŲ KRYŽIAUS ŽYGIS

Traduit
du français en lituanien par
DIANA BUČIŪTĖ

Iš prancūzų kalbos vertė
DIANA BUČIŪTĖ

ANDRENA
DICTUM
Vilnius 1999

UDK 840-3
Sc76

ISBN 9986-37-022-1
ISBN 9986-637-20-1

MONELĖS KNYGA

Marcel Schwob
LE LIVRE DE MONELLE
La Lampe de Psyché
Paris, Mercure de France,
1925

© Vertimas į lietuvių kalbą,
straipsnis,
Diana Bučiūtė, 1999
© „Andrena“, „Dictum“, 1999

I
MONELĖS ŽODŽIAI

Monelė rado mane klaidžiojant lygumoje ir paėmė už rankos.

– Nenustebk, – tarė ji, – tai aš ir ne aš;
Tu vėlei mane sutiksi ir vėlei mane prarasi;
Dar kartą ateisiu pas jus, nes nedaugel žmonių regėjo mane ir nė vienas manęs nesuprato;
O tu užmirši mane, tu atpažinsi mane ir užmirši.

Ir dar Monelė pasakė: Papasakosiu tau apie gatvės mergaites, kad žinotum, kur visko pradžia.

Kai galvažudžiui Bonapartui buvo aštuoniolika metų, kartą jis sutiko prie geležinių Palė Ruajalio vartų gatvės mergaitę. Ji buvo išblyškusi ir drebėjo iš šalčio. Tačiau „reikia gyventi“, pasakė jam. Nei tu, nei aš nežinome vardo tos mažylės, kurią Bonapartas tą lapkričio naktį nusivedė į savo kambarį Šerbūro viešbutyje. Ji buvo iš Nanto, Bretanės uosto. Buvo silpnutė ir išvargusi, ką tik pamesta meilužio. Buvo paprasta ir gera; jos balsas skambėjo ne-

apsakomai švelniai. Bonapartas viso to nepamiršo. Manau, kad vėliau, prisiminęs jos balso skambesį, jis susijaudino iki graudulio ir ilgai jos ieškojo žiemos vakarais, bet niekados daugiau nebesutiko.

Juk gatvės mergaitės tik vieną vienintelį kartą išeina iš naktinės minios padaryti gero darbo. Vargšė Anė atbėgo į pagalbą Tomui de Kvinsiui, opiumo rūkytojui, be jėgų susmukusiam plačioje Oksfordo gatvėje po didžiulėm degančiom lempom. Su ašaromis akyse priglaudė jam prie lūpų stiklą saldaus vyno, pabučiavo jį ir paglostė. O paskui grįžo naktin. Galbūt netrukus mirė. Jinai kosėjo, sakė Kvinsis, paskutinį vakarą, kai ją mačiau. O gal ji dar bastėsi po gatves, bet nors jis karštligiškai jos ieškojo modamas ranka į klausinėjamų žmonių pašaipas, Anė dingo amžinai. Kai vėliau jis turėjo šiltus namus, dažnai susigraudinęs galvodavo, kad vargšė Anė būtų galėjusi su juo čia gyventi; įsivaizdavo ją sergančią, mirštančią ar visų apleistą kokio nors Londono b... pačioje juodybėje, ją, nusinešusią širdyje visą gailestingą savo meilę.

Matai, jos aikčioja iš užuojautos ir glosto jums ranką liesučiu delnu. Jos supranta vien tai, kad esate labai nelaimingas; jos verkia kartu su jumis ir guodžia jus. Mažoji Nelė atėjo pas katorgininką Dostojevskį iš savo gėdingų namų ir, mirdama nuo karšt-

ligės, ilgai neatitraukė nuo jo didžiulių juodų akių virpančiomis blakstienomis. Mažoji Sonia (ji tikrai gyveno kaip ir kitos) pabučiavo žmogžudį Rodioną, kai jis prisipažino padaręs nusikaltimą. „Jūs pražuvęs!“ – tarė jinai su neviltim balse. Ir staiga pašokusi puolė jam ant kaklo ir jį pabučiavo... „Dabar visame pasaulyje nėra nelaimingesnio žmogaus už tave!“ – sušuko ji, pagauta gailesčio, ir pratrūko pasikūkčiodama raudoti.

Kaip ir Anė, kaip ir toji bevardė, kuri priėjo prie jauno ir liūdno Bonaparto, mažoji Nelė nugrimzdo miglon. Dostojevskis nepapasakojo, kas atsitiko mažajai Soniai, išblyškusiai ir liesutei. Nei tu, nei aš nežinome, ar jai buvo skirta iki galo padėti Raskolnikovui išpirkti nusikaltimą. Netikiu tuo. Ji pamažėle ištirpo jo glėbyje, per daug kentėjusi ir per daug mylėjusi.

Nė viena iš jų, matai, negali būti su jumis. Jos būtų pernelyg liūdnos, ir joms gėda pasilikti. Kai nebeverkiate, jos nedrįsta į jus žiūrėti. Jos duoda jums pamoką, kurią turi duoti, ir išnyksta. Jos ateina per šaltį ir lietų pabučiuoti jūsų į kaktą ir nušluostyti jums akių, o paskui jas vėlei pasigrobia šiurpios tamsybės. Galbūt jos tiesiog privalo eiti kitur.

Jūs pažįstate jas tik tą valandėlę, kai jos jus atjaučia. Nereikia galvoti apie nieką kita. Nereikia galvoti apie tai, ką jos galbūt daro tamsybėse. Nelė

bjauriuose namuose, girta Sonia ant suolo bulvare, Anė, grąžindama tuščią stiklą vyno pardavėjui tamsioje gatvelėje, ko gero, buvo žiaurios ir ištvirkusios. Tai kūniškos būtybės. Jos išėjo iš niūraus akligatvio duoti gailestingo bučinio po šviečiančia didelės gatvės lempa. Tą akimirką jos – dieviškos būtybės.

Visa kita reikia užmiršti.

Monelė nutilo ir pažvelgė į mane:

Išėjau iš nakties, tarė ji, ir grįšiu naktin. Juk aš taip pat esu gatvės mergaitė.

Ir dar Monelė pasakė:

Man gaila tavęs, mylimasai, man gaila tavęs.

Tačiau aš grįšiu naktin: privalai prarasti mane prieš vėlei surasdamas. O jei mane surasi, vėlei ištrūksiu.

Nes aš esu toji, kuri yra vieniša.

Ir dar Monelė pasakė:

Kadangi esu viena, pavadinsi mane Monelės vardu. Tačiau tau regėsis, kad galima vadinti mane visais pasaulio vardais.

Aš esu ir ši, ir ana, ir toji, kuri vardo neturi.

Aš nusivesiu tave pas savo seseris, kurios yra aš pati, seseris, panašias į nenuovokias gatvines;

Ir pamatysi jas besiblaškančias tarp egoizmo, aistrų, žiaurumo, puikybės, kantrumo ir gailesčio, dar savęs nesuradusias;

Ir pamatysi jas ieškant savęs tolių toliuose;

O tu pats surasi mane, ir aš pati surasiu save; tu mane prarasi, ir aš save prarasiu.

Nes aš esu toji, kurią prarandi vos tik radęs.

Ir dar Monelė pasakė:

Šiandien jauna moteris palytės tave ir pabėgs nuo tavęs;

Nes viskas laikina, o Monelė – visų laikiniausia.

Bet kol vėlei mane surasi, tau duosiu pamokymus šioje lygumoj, ir tu parašysi Monelės knygą.

Ir Monelė man padavė tuščiavidurę ferulą, kur degė rausvas siūlelis.

– Paimk, – tarė ji, – šitą deglą ir degink. Degink viską žemėje ir danguje. O kai viską sudeginsi, sulaužyk ferulą ir užgesink, nes nieko nereikia perduot kitiems;

Kad būtum antrasis tirsanešys ir kad sugriautum ugnim, ir kad ugnis, nusileidusi iš dangaus, pakiltų dangun.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie griovimą.

Štai žodis: Griauk, griauk ir griauk. Griauk savyje, griauk aplinkui save. Padaryki vietos savajai sielai ir kitų žmonių sieloms.

Griauk visa, kas gera, ir visa, kas bloga. Visi griuvėsiai panašūs.

Griauk senus žmonių būstus ir senus sielų būstus; negyvi daiktai tėra kreivi veidrodžiai.

Griauk, nes kūryba kyla visados iš griovimo.

Ir dėl aukščiausiojo gėrio reikia naikinti žemesnįjį gėrį. Todėl naujas gėris atrodo persisunkęs blogiu.

O kad išrastumei naują meną, reikia sugriauti senąjį meną. Todėl naujas menas atrodo savotiškas ikonoklazmas.

Mat visi kūriniai iš nuolaužų kuriami ir nieko naujo nėra šiam pasauly, tik formos.

Bet reikia griauti ir formas.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie kūrimą.

Netgi pats naujo troškimas tėra polėkis sielos, trokštančios kurti.

Ir sielos senąsias formas nusimeta kaip gyvatės senąsias odas.

O kantruoliai, renkantys gyvačių paliktas išnaras, liūdina jaunikles gyvates, nes įgauna joms magišką galią.

Nes tas, kuris turi šių išnarų, trukdo keistis jaunoms gyvatėms.

Štai kodėl savo išnaras gyvatės nusimeta žalioje sąžalyno gelmėj, o jauni žmonės susirenka vieną kart per metus ir sustoję ratu sudegina senąsias gyvačių odas.

Taigi būk panašus į griaunančius ir kuriančius metų laikus.

Pats statykis namus ir sudegink juos pats.

Nepalik po savęs jokių nuolaužų; tegu kiekvienas naudojasi savo griuvėsiais.

Nieko nestatyk praėjusioje nakty. Tegu tavo statinius srovė neša į priekį.

Su kiekvienu sielos polėkiu mąstyk apie naujus statinius.

Kiekvienam naujam troškimui naujus dievus susikurk.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie dievus.

Tegu miršta senieji dievai; nesėdėk tarytum raudotoja prie jų kapo;

Nes senieji dievai išnyksta iš savo kapų;

Ir nesaugok naujųjų dievų, apvyniodamas raiščiais;

Te kiekvienas dievas išnyksta vos tik sukurtas;

Te kiekviena būtybė pražūva vos tik sukurta;

Te senieji dievai savo sukurtas būtybes atiduoda sutriuškinti naujiesiems dievams;

Ir kiekvienas dievas tebūna akimirksnio dievas.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie akimirksnius.

Žvelk į viską akimirksnio požiūriu.

Patikėk savo „aš" akimirksnio valiai.

Mąstyk tik akimirksnį. Kiekviena ilgiau užtrukus mintis yra prieštaringa.

Mylėk tik akimirksnį. Kiekviena ilgiau užtrukusi meilė yra neapykanta.

Būk nuoširdus tik akimirksnį. Nuoširdumas, užtrukęs ilgiau, pavirsta melu.

Būk teisingas sulig akimirksniu. Teisingumas, užtrukęs ilgiau, taps neteisybe.

Elkis sulig akimirksniu. Kiekvienas veiksmas, užtrukęs ilgiau, – pragaišusi karalystė.

Būk laimingas akimirksnį. Kiekviena ilgiau užtrukusi laimė virsta nelaime.

Gerbk aliai vieną akimirksnį ir nesistenk jokių dalykų susieti.

Nemėgink sulaikyti akimirksnio: taip tik pratęstum agoniją.

Žinok: kiekvienas akimirksnis – ne tik lopšys, bet ir karstas; tegu kiekvienas gyvenimas ir kiekviena mirtis tau atrodo keisti ir nauji.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie gyvenimą ir apie mirtį.

Akimirksniai – tai lazdelės, kurių viena pusė balta, o antroji – juoda;

Nekurk savo gyvenimo iš planų, nupieštų baltosiom puselėm. Nes vėliau aptiksi planus, nupieštus juodosiom puselėm;

Te kiekvieną juodumą perkerta baltumos laukimas.

Nesakyk: dabar gyvenu, rytoj mirsiu. Nedalinki tikrovės į gyvenimą ir į mirtį. Sakyk: dabar gyvenu ir mirštu dabar.

Iš kiekvieno akimirksnio išsunk visa, kas teigiama, ir visa, kas neigiama.

Rudens rožė žydi tik vienu metų laiku; kas rytą išskleidžia ji žiedą, kas vakarą – užveria.

Būk panašus į rožes: atverk savo žiedlapius, kad būtų išrauti malonumai, o skausmai užsitęstų.

Tegu visos ekstazės miršta tavy, tegu visi malonumai trokšta užgesti.

Tegu skausmas nuskrenda nuo tavęs kaip trumpam nutūpęs vabzdys. Neįleisk savo žiedo vidun jokio graužiančio žygio. Nepamilk šių juodų vabalų.

Tegu džiaugsmas nuskrenda nuo tavęs kaip trumpam nutūpęs vabzdys. Neįleisk savo žiedo vidun bronzinuko čiulpiko. Nepamilk šių auksinių vabzdžių.

Tegu kiekviena protinga mintis sušvinta tavy ir gęsta kaip žaibas.

Tegu tavo laimė iš blyksnių susideda. Tada tavo džiaugsmo dalis prilygs kitų džiaugsmo daliai.

Neužmiršk – visata sudaryta iš atomų.

Nesipriešinki gamtai. Nemindžiok sielos kojomis pasaulio daiktų. Tegu tavo siela nenugręžia veido tarsi piktas berniūkštis.

Eik ramybėje su raudona ryto šviesa ir vakaro prieblanda. Tegu aušra susilieja su blausia saulėlydžio valanda.

Neskirk mirties nuo gyvenimo ir dalink juos akimirkomis.

Nelauki mirties: ji yra tavyje. Būk jos bičiulis ir laikyki ją prie savęs; ji yra tarytum tu pats.

Mirki savo mirtim; negeiski senųjų mirčių. Keisk mirties būdą pagal gyvenimo būdą.

Laikyk gyvu kiekvieną netikrą dalyką, mirusiu – kiekvieną tikrą dalyką.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie mirusius dalykus.

Rūpestingai sudeginki mirusius ir paleiski jų pelenus į keturis vėjus.

Rūpestingai sudeginki kiekvieną atliktą veiksmą ir sutrupinki pelenus į dulkeles: feniksas, atgimęs iš jų, būtų toks pat.

Nežaiski su mirusiais ir neglostyk jiems veido. Nesijuok iš jų ir dėl jų neraudok: juos užmiršk.

Nesikliauk praeitim. Nekalk prašmatnių karstų akimirksniams, kurie jau praėjo: galvok, kaip nužudyti akimirksnius, kurie tuoj ateis.

Saugokis bet kokio lavono.

Nebučiuoki numirėlių, nes jie smaugia gyvuosius.

Parodyk mirusiems pagarbą, kurios nusipelno statybiniai akmenys.

Nesipurvinki rankų upeliuose, kur kitų buvo praustasi. Nusiplauki pirštus naujame vandeny.

Pūsk kvapą iš savo burnos ir negyvų kvapų neįkvėpk.

Į praėjusius gyvenimus nežvelk ilgiau nei į praėjusį savo gyvenimą. Nerink tuščių išnarų.

Nenešiok savyje kapinių. Numirėliai dvokia.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie tavo veiksmus.

Tesutrupa tavo delne kiekviena tau perduota molio taurė. Sudaužyk kiekvieną taurę, iš kurios būsi gėręs.

Užpūsk gyvenimo lempą, kurią tau duoda žygūnas. Kiekviena sena lempa juk rūksta.

Nieko sau nepalik palikimo: nei malonumo, nei skausmo.

Nebūk vergas jokio drabužio – nei sielos, nei kūno drabužio.

Niekados nemušk ta pačia savo rankos puse.

Nežiūrėk į save mirties veidrody; tegu tavo atvaizdą nusineša bėgantys vandenys.

Lenkis griuvėsių ir tarp jų neraudoki.

Kai nusivelki vakarinius drabužius, nusimesk ir savo sielą dieninę; nuogas stok priešais kiekvieną akimirksnį.

Bet koks pasitenkinimas atrodys tau pražūtingas. Varyk jį į priekį.

Negromuliuok dienų, kurios jau praėjo: būsimieji dalykai tebūnie tavo penas.

Neišpažink, ką vakar darei, nes tai jau negyva; išpažink pats sau, ką darysi rytoj.

Neik skinti gėlių prie didelio kelio. Pasitenkink bet kokiu regimuoju vaizdu. Tačiau pamesk išorę ir nueik atgal nesigręždamas.

Niekados atgal nesigręžk: vejas tave Sodomos šniokštuojančios liepsnos, ir tau gresia pavojus pavirsti suakmenėjusių ašarų statula.

Nežvelk sau už nugaros. Nežvelk per daug toli prieš akis. O jei žvelgi tu savin, tebūnie viskas balta.

Nesistebėk niekuo lygindamas atmintyje; viskuo stebėkis dėl nežinystės naujumo.

Viskuo stebėkis, nes kiekvienas dalykas yra skirtingas gyvenime ir panašus į kitus mirtyje.

Statyki dėl skirtingumų, griauki dėl panašumų.

Nesiek pastovumo; nėra pastovių dalykų nei žemėje, nei danguje.

Kai protas sustabarės, tu jį sugriausi ir leisi pakisti savo juslumui.

Nebijok prieštarauti pats sau: akimirksnyje nėra prieštaravimo.

Nepamilk savo skausmo, nes jis ilgai neužtruks.

Atidžiai žiūrėk, kaip auga tavo nagai ir krinta besilupančios odos šerpetėlės.

Mokėk viską pamiršti.

Ylos smaigaliu kantriai žudysi prisiminimus viens po kito, kaip senovės imperatorius žudė muses.

Tegu tavo prisiminimų laimė netrunka ligi ateities.

Nieko neprisimink ir nieko nenumatyk.

Nesakyk: dirbu tam, kad įgyčiau, dirbu, kad užsimirščiau. Mokėk pamiršti įsigijimą ir darbą.

Sukilk prieš bet kokį darbą; sukilk prieš bet kokią veiklą, kuri trunka ilgiau kaip akimirksnį.

Tegu tavo kojos nežengia nuo tikslo prie tikslo: juk jokio tikslo nėra; tegu tavo žingsniai tiesią liniją brėžia.

Kairiąja koja ištrinsi dešinės kojos pėdsaką.

Dešinioji ranka neturi žinoti, ką darė prieš valandėlę dešinioji ranka.

Nepažink savęs paties.

Nesirūpinki savo laisve: užmiršk save patį.

Ir dar Monelė pasakė: Aš tau bylosiu apie savo žodžius.

Žodžiai tėra žodžiai, kol jie kalbami.

Išsaugoti žodžiai yra negyvi ir nuo jų kyla dvokas.

Klausyk mano sakomų žodžių ir nesielk pagal užrašytus mano žodžius.

Šitaip kalbėjusi lygumoje, Monelė nutilo ir pasidarė liūdna, nes jai reikėjo grįžti naktin.

Ir ji man iš tolo pasakė:

Užmiršk mane, ir aš tau sugrįšiu.

O aš žvalgiausi po lygumą ir išvydau viena po kitos išnyrant Monelės seseris.

II

MONELĖS SESERYS

Savanaudė

Pro žemą tvorą, supančią pilką prieglaudos pastatą skardžio viršuje, vaikiška ranka iškišo paketą, perrištą rausvu šilkiniu kaspinėliu.

– Pirmiausia paimk šitą, – tarė mergaitės balsas. – Žiūrėk, kad nesudužtų. O paskui padėsi man.

Lietus vienodai dulkė ant uolos įdubų, gilios įlankėlės ir varpė atslūgstančias bangas skardžio papėdėje. Junga, lūkuriavęs prie tvoros, priėjo artyn ir tyliai pasakė:

– Greičiau lipk.

Mergaitė sušuko:

– Ne, ne! Negaliu. Reikia paslėpti paketą, aš noriu išsinešti savo daiktus. Savanaudi tu, savanaudi! Nejaugi nematai, kad per tave visa sušlapsiu!

Junga atsisuko ir paėmė paketą. Sušlapęs popierius perplyšo, ir į purvą pabiro geltono ir violetinio šilko trikampėliai su įspaustomis gėlėmis, aksomo juostelės, batistinės lėlės kelnaitės, tuščiavidurė atidaroma auksinė širdutė ir nauja raudonų siūlų rite-

lė. Mergaitė perlipo tvorą; ji susibadė rankas į kietas šakeles, ir jos lūpos virpėjo.

– Na, matai, – tarė ji. – Tu buvai labai užsispyręs. Visi mano daiktai nuėjo perniek.

Užrietusi nosytę, suraukusi antakius ir patempusi lūpą, ji pradėjo verkti:

– Palik mane, palik. Man nieko iš tavęs nebereikia. Eik šalin. Per tave aš verkiu. Aš grįšiu su panele.

Paskui ji liūdna susirinko savo medžiagėles.

– Mano gražieji siūlai pražuvo. O aš norėjau išsiuvinėti Lilės suknelę!

Iš plačiai prasižiojusios trumpo jos sijonėlio kišenės stirksojo daili porcelianinė galvutė su šviesių plaukų kaltūnais.

– Eime, – sušnibždėjo junga. – Neabejoju, kad panelė tavęs jau ieško.

Ji leidosi vedama, šluostydamasi ašaras atgalia rankele, ant kurios mėlynavo rašalo dėmės.

– Kas dar atsitiko šįryt? – paklausė junga. – Vakar tu nebenorėjai pabėgti.

– Ji mane primušė šluotkočiu, – atsakė mergaitė, kietai suspausdama lūpas. – Primušė ir uždarė anglių spintoje su vorais ir gyviais. Kai grįšiu, įkišiu šluotą į jos lovą, padegsiu namus anglimis ir nusmeigsiu ją žirklėmis. Taip, taip! (Ji sudėjo lūpas vamzdeliu.) Ak, išsivešk mane toli, kad jos nebe-

matyčiau. Aš bijau jos surauktos nosies ir akinių. Bet gerai atsikeršijau prieš išeidama. Įsivaizduok, ji laiko pasistačiusi ant židinio savo tėčio ir mamos portretą. Jie pasipuošę aksominiais apdarais ir seni, ne tokie kaip mano mama. Ir ką sau manai? Aš ištepliojau juos rūgštynių druska. Jie pasidarys baisūs. Tai bent pokštą iškrėčiau. Ko tyli? Galėtum bent žodį pasakyti.

Junga pakėlė akis į jūrą, tamsią ir paūkavusią. Lietaus užuolaida dengė visą įlanką. Nebebuvo matyti nei povandeninių uolų, nei plūdurų. Tarpais šlapia varvančių lašelių skraistė praplyšdavo ties juodų dumblių gumulais.

– Šįvakar negalėsim vaikštinėti, – tarė junga. – Reikės eiti į muitinės namelį, kur yra šieno.

– Aš nenoriu, ten bjauru! – sušuko mergaitė.

– Nėra kas daro, – pasakė junga. – Nejaugi tu nori grįžti pas savo panelę?

– Savanaudi! – tarė mergaitė ir ėmė kūkčioti. – Nežinojau, kad tu toks. Jei būčiau žinojusi, Dieve mano! Bet juk aš nė neįsivaizdavau!

– Tau nereikėjo bėgti. Kas mane aną rytą pašaukė, kai ėjau keliu?

– Aš? Na ir melagis! Nebūčiau bėgusi, jei manęs nebūtum įkalbėjęs. Bijojau tavęs. Aš noriu grįžti. Aš nenoriu miegoti šiene. Aš noriu savo lovos.

– Tavo valia, – tarė junga.

Ji ėjo toliau, trūktelėjusi pečiais. Po kelių minučių pasakė:

– Sutinku tik todėl, kad peršlapau.

Namelis stovėjo ant jūros šlaito, ir nuo pasišiaušusio šiaudinio stogo tyliai lašėjo vanduo. Jie pastūmė lentą, prilaikančią duris. Viduje buvo savotiška alkova iš dėžių dangčių, prikrauta šieno.

Mergaitė atsisėdo. Junga apklojo jai kojas šienu.

– Duria, – pasiskundė ji.

– Bus šilčiau, – atsakė junga.

Jis atsisėdo prie durų ir žiūrėjo į lietų. Nuo drėgmės jį purtė lengvas drebulys.

– Bent jau nesušalk! – tarė mergaitė. – Paskui susirgsi, ir ką tada aš darysiu!

Junga papurtė galvą. Juodu nutilo. Nors dangų užklojo debesys, buvo justi, kad artėja vakaras.

– Aš noriu valgyti, – pasakė mergaitė. – Šiandien vakare pas panelę bus kepta žąsis su kaštonais. Ak, tu apie nieką nepagalvojai! Atsinešiau duonos plutų, bet iš jų liko košė. Še, imk!

Ji ištiesė ranką. Jos pirštai buvo sulipę nuo šaltos duonos pliurzės.

– Plauksiu paieškoti krabų, – tarė junga. – Jų būna už Juodųjų uolų. Paimsiu muitinės valtį.

– Aš bijau likti viena.

– Tu nenori valgyti?

Ji nieko neatsakė.

Junga nusipurtė šiaudus, prilipusius prie jūreiviškos palaidinės, ir išlindo laukan. Jį apsupo pilkas lietus. Mergaitė girdėjo, kaip jo kojos šlepsi per purvą.

Paskui liko vėjo gūsiai ir ritminga liūties tyluma. Užgriuvo dar juodesnė ir liūdnesnė tamsa. Praėjo laikas, kai pas panelę būdavo vakarieniaujama. Praėjo laikas, kai būdavo einama miegoti. Ten, po kabančiom aliejinėm lempom, visi jau miegojo baltose lovose su aukštais šonais. Žuvėdros šaukė audrą. Giliose skardžio įdubose sūkuriavo vėjas ir sproginėjo bangos. Laukdama vakarienės, mergaitė užsnūdo, paskui atsibudo. Junga tikriausiai užsižaidė su krabais. Koks savanaudis! Ji gerai žinojo, kad laivai laikosi ant vandens. Žmonės skęsta tik tada, kai neturi laivo.

– Jis labai nusivils, kai pamatys mane miegančią, – pagalvojo ji. – Aš jam neatsakysiu nė žodžio, apsimesiu, kad miegu. Tai bent bus pokštas.

Vidury nakties ją apšvietė žibinto šviesa. Žmogus, apsigaubęs apsiaustu su smailiu gobtuvu, rado ją įsispraudus kamputyje it pelę. Jo veidas blizgėjo nuo vandens ir šviesos...

– Kur valtis? – paklausė jis.

O ji su apmaudu sušuko:

– Ak, aš taip ir maniau! Jis nerado man krabų ir pražudė laivą!

Malonumų mėgėja

– Baisu, – tarė mergaitė, – iš jų teka baltas kraujas.

Ji raižė nagais žalias aguonų galvutes. Mažasis jos draugas ramiai į ją žiūrėjo. Juodu žaidė plėšikus tarp kaštonų, apšaudė rožes žaliais jų vaisiais, nuplėšinėjo kepuraites dar nesubrendusioms gilėms, užkėlė miaukiantį kačiuką ant lentų tvoros. Prieblandoje skęstančio sodo giluma, kur augo šakotas medis, virto Robinzono sala. Laistytuvo galvutė tapo karo trimitu puolant laukinius. Žolėms, patekusioms į nelaisvę, buvo nukirstos ilgos juodos galvos. Keli mėlyni ir žali bronzinukai, sugauti per medžioklę, sunkiai kilnojo antsparnius šulinio kibire. Armijos, pražygiavusios su paradinėm lazdom, išvagojo alėjų smėlį. Galiausiai juodu pievoje šturmavo žolėmis apžėlusią kalvelę. Besileidžianti saulė apgobė juos šlovinga šviesa.

Šiek tiek pavargę, jie įsitaisė užkariautose pozicijose ir grožėjosi tolimom, tamsiai raudonom rudens ūkanom.

– Jei aš būčiau Robinzonas, – tarė jis, – o tu Penktadienis, ir jei apačioje plytėtų erdvus paplūdimys, mudu eitume ieškoti žmogėdrų pėdsakų smėlyje.

Ji pamąstė ir paklausė:

– Ar Robinzonas mušdavo Penktadienį, kad tas jo klausytų?

– Nebepamenu, – atsakė jis, – bet jie primušė bjaurius senus ispanus ir Penktadienio šalies kanibalus.

– Man nepatinka šitokios istorijos, – tarė ji, – tai berniukų žaidimai. Tuoj sutems. Verčiau žaiskim pasakas: tai būtų iš tikrųjų baisu.

– Iš tikrųjų?

– O kaipgi! Argi tu netiki, kad ilgailčio Žmogėdros namai kas vakarą pasirodo miško glūdumoj?

Jis pasižiūrėjo į ją ir sukaukšėjo dantimis:

– Ir kai jis ėdė septynias mažas princeses, garsiai žiaumojo: ham ham ham.

– Ne, ne, – tarė ji, – galima būti tik Žmogėdra arba Nykštuku. Nieks nežino mažųjų princesių vardų. Jei nori, aš būsiu Miegančioji Gražuolė savo pilyje, o tu ateisi manęs pažadinti. Turėsi mane labai stipriai pabučiuoti. Princai bučiuojasi kaip pašėlę, tu gi žinai.

Jis susidrovėjęs atsakė:

– Manau, jau per vėlu miegoti ant žolės. Miegančioji Gražuolė gulėjo lovoje, pilyje, apaugusioje erškėtrožėmis.

– Tada žaiskim Mėlynbarzdį, – pasiūlė ji. – Aš būsiu tavo žmona, o tu man drausi įeiti į mažąjį kambarėlį. Nagi, pradėk: tu ateini manęs vesti. „Pone, nežinau, ką atsakyti... Jūsų šešios žmonos paslaptingai dingo. Teisybė, jūs turite gražią, didelę mėlyną barzdą ir gyvenate nuostabioje pilyje. Prisiekit, kad nepadarysite man nieko bloga – niekados niekados".

Ji pažvelgė maldaujamu žvilgsniu.

– O dabar tu paprašei mano rankos ir mano tėvai sutiko. Mudu susituokėme. Duok man visus raktus. „O nuo ko šis gražutis mažučiukas raktelis?" Nutaisyk storą balsą ir uždrausk man rakinti mažojo kambarėlio duris.

Dabar tu išeini, ir aš iškart sulaužau draudimą. „O, siaube! Šešios nužudytos žmonos!" Aš nualpstu, o tu prilaikyk mane. Štai taip. Tu grįžti – kaip Mėlynbarzdis. Nutaisyk storą balsą. „Jūsų šviesybe, štai visi raktai, kuriuos man patikėjote". Paklausk, kur mažasis raktelis. „Jūsų šviesybe, aš nežinau: nė pirštu jo nepaliečiau". Imk šaukti ant manęs. „Jūsų šviesybe, atleiskit, štai tas raktelis: jis buvo pačiame kišenės dugne".

Tada tu apžiūrėsi raktą. Ar ant rakto buvo kraujo?

– Taip, – atsakė jis, – kraujo dėmė.

– Prisimenu. Aš ją tryniau tryniau, bet negalėjau nuvalyti. Tai buvo šešių žmonų kraujas?

– Taip, šešių žmonų.

– Ir jisai visas jas nužudė dėl to, kad jos įeidavo į mažąjį kambarėlį? Kaip jis jas nužudė? Perpjaudavo joms gerklę ir pakabindavo juodajame kambaryje? Ir kraujas tekėdavo jų kojomis ir lašėdavo ant grindų? Tai buvo labai raudonas, tamsiai raudonas kraujas, ne toks kaip aguonų kraujas, kai jas draskau. Kai kas nors tau nori perpjauti gerklę, jis parklupdo tave ant kelių?

– Taip, manau, reikia atsiklaupti.

– Bus labai įdomu, – tarė ji. – Bet tu man perpjausi gerklę kaip iš tikrųjų?

– Taip, – atsakė jis, – bet Mėlynbarzdžiui nepasisekė jos nužudyti.

– Nesvarbu. O kodėl Mėlynbarzdis nenukirto galvos savo žmonai?

– Nes atjojo jos broliai.

– Ji bijojo, ar ne?

– Labai bijojo.

– Ir rėkė?

– Ji šaukėsi sesers Anės.

– O aš nebūčiau rėkusi.

– Taip, – tarė jis, – bet tada Mėlynbarzdis būtų spėjęs tave nužudyti. Sesuo Anė buvo bokšte, žiūrėjo, kaip žaliuoja žolė. Jos broliai, labai stiprūs muškietininkai, atlėkė ant arklių kaip vėjas.

– Aš nenoriu šitaip žaisti, – pasakė mergaitė. – Tai nuobodu. Kad aš neturiu sesers Anės...

Ji meiliai atsisuko į jį:

– Kad mano broliai neatjos, mane reikia nužudyti, mano mažasis Mėlynbarzdi, baisiai baisiai nužudyti!

Ji atsiklaupė. Jis suėmė jos plaukus ir, laikydamas juos virš pakaušio, pakėlė ranką.

Užmerktom akim ir virpančiom blakstienom, su nervinga šypsena lūpų kampučiuose, ji lėtai atkišo švelnius pūkelius ant sprando, kaklą ir pečius, nuo saldaus malonumo susigūžusius po žiauriais Mėlynbarzdžio kardo ašmenimis.

– Oi... oi! – sušuko ji.– Man skaudės!

Išsigimėlė

– Madže!

Balsas sklido iš keturkampės angos grindyse. Milžiniškas nugludinto ąžuolo sraigtas, kirsdamas apskritą stogelį, girgždėdamas sukosi aplinkui. Didžiulis pilkos medžiagos, prikaltos prie medinių griaučių, sparnas praskrisdavo saulės dulkėse pro pastogės langelį. Apačioje du akmeniniai žvėrys, regis, be atvangos grūmėsi vienas su kitu, ir malūnas dejuodamas drebėjo iš pašaknų. Kas penkias sekundes ilgas tiesus šešėlis perkirsdavo mažą kambarėlį. Kopėčios, malūno viduje kylančios iki stogo, buvo nubarstytos miltais.

– Madže, ar tu eini? – pakartojo balsas.

Madžė sėdėjo, ranka atsirėmusi į ąžuolinį sraigtą. Sukdamasis jis kuteno jai odą, kol ji, šiek tiek pasilenkusi, žiūrėjo į plynus laukus. Kalvelė, ant kurios stovėjo malūnas, gumšojo čia lyg apskrita skusta galva. Ratu skriejantys sparnai beveik lietė žemą žolę, ant kurios juodi jų šešėliai vijosi vienas kitą,

niekados nepavydami. Regis, tokia daugybė asilų trindavo savo nugaras į silpnai sumūrytos sienos pilvą, kad pro tinką jau lindo pilkos akmenų dėmės. Takas kalnelio papėdėje, išvagotas išdžiūvusių vėžių, suko prie didelio tvenkinio, kuriame mirko raudoni lapai.

– Madže, mes išeiname! – dar kartą sušuko balsas.

– Na ir gerai, eikit sau, – tyliai pasakė Madžė.

Malūno varteliai sugirgždėjo. Ji pamatė, kaip asilas, kanopa neramiai mušdamas žemę, karpo ausimis. Jo nugarą slėgė didžiulis maišas. Senasis malūninininkas ir jo padėjėjas pabadė jam užpakalį. Jie visi nusileido duobėtu keliu. Madžė liko viena, iškišusi galvą pro pastogės langelį.

Kai tėvai vieną vakarą rado ją kniūbsčią gulint lovoje, prisikimšusią burną smėlio ir anglių, jie kreipėsi į gydytojus. Tie patarė išsiųsti Madžę į kaimą, kad ji gerai pamankštintų rankas, kojas ir nugarą. Bet atsidūrusi malūne jinai kiekvieną rytą pasislėpdavo pastogėje ir iš ten stebėdavo besisukantį sparnų šešėlį.

Staiga ji sudrebėjo nuo galvos iki kojų. Kažkas pakėlė durų skląstį.

– Kas čia? – paklausė Madžė pro keturkampę angą.

Ir išgirdo silpną balsą:

– Gal galėčiau gauti lašelį vandens? Labai noriu gerti.

Madžė dirstelėjo pro kopėčių skersinius. Tai buvo senas kaimo elgeta. Krepšyje jis nešėsi duonos kepalą.

„Jis turi duonos, – pagalvojo Madžė, – gaila, kad nealkanas“.

Jai patiko elgetos – jie, kaip ir rupūžės, šliužai, kapinės, truputį kėlė šiurpą.

Ji sušuko:

– Luktelėkit!

Paskui nulipo kopėčiomis, veidu į priekį. O atsidūrusi apačioje paklausė:

– Jūs toks senas ir taip norite gerti?

– O taip, geroji panelyte, – atsakė senis.

– Elgetos visada alkani, – tvirtai įsitikinusi tarė Madžė. – O aš mėgstu tinką. Žiūrėkit.

Ji nulupo nuo sienos baltą luobelę ir sukramtė. Paskui pasakė:

– Visi išėjo. Aš neturiu stiklinės. Čia yra vandens siurblys.

Ji parodė jam lenktą vamzdį. Senasis elgeta pasilenkė. Kol jis gėrė vandenį, priglaudęs lūpas prie čiaupo, Madžė tyliai ištraukė iš jo krepšio duoną ir įkišo ją į krūvą miltų.

Kai jis atsisuko, Madžės akyse šokinėjo kibirkštėlės.

– Ana ten yra didelis tvenkinys. Vargšai gali iš jo atsigerti.

– Mes ne gyvuliai, – atsakė senis.

– Ne, – varė savo Madžė, – bet jūs nelaimingi. Jei norite valgyti, aš pavogsiu truputį miltų ir jums duosiu. Su ežero vandeniu šiandien vakare galėsit užsimaišyti tešlos.

– Žalios tešlos! – tarė elgeta. – Dėkui, panele. Žmonės man davė duonos.

– O ką darytumėt, jei neturėtumėt duonos? Aš, jei būčiau tokia sena, prisigirdyčiau. Skenduoliai turbūt labai laimingi. Ir tikriausiai gražūs. Man jūsų baisiai gaila, vargšas žmogau.

– Tepadeda jums Dievas, geroji panele, – pasakė senis. – Šiandien labai pavargau.

– O vakare būsite alkanas! – sušuko Madžė, jam leidžiantis kalnelio šlaitu. – Būsite alkanas, argi ne, mielasis žmogau? Turėsite suvalgyti savo duoną. Turėsite išmirkyti ją tvenkinio vandenyje, jei jūsų dantys niekam tikę. O tvenkinys labai gilus.

Madžė klausėsi, kol nebegirdėjo jo žingsnių. Tada tyliai ištraukė duoną iš miltų ir pasižiūrėjo į ją. Tai buvo juodos kaimo duonos kepalas, dabar pabalęs nuo miltų.

– Tfu! – tarė ji. – Jei būčiau vargšė, vogčiau baltą duoną gerose krautuvėse.

Kai grįžo šeimininkas malūnininkas, Madžė gulėjo aukštielninka, įkišusi galvą į malinį. Abiem ran-

kom ji spaudė prie krūtinės duonos kepalą; išsproginusi akis, išpūtusi žandus ir taip prikandusi dantimis liežuvio galiuką, kad tas net pamėlynavo, ji mėgino mėgdžioti nuskendusį žmogų, kaip jį įsivaizdavo.

Po vakarienės Madžė paklausė:

– Šeimininke, ar teisybė, jog kitados, seniai seniai, šiame malūne gyveno baisus milžinas, kuris kepdavo duoną iš mirusių žmonių kaulų?

Malūninkas atsakė:

– Tai pasakos. Bet po šia kalva yra akmeniniai kambariai, kuriuos viena draugija norėjo iš manęs nupirkti ir iškasti. Niekados negriausiu savo malūno. Tegu jie kasinėja senus kapus savo miestuose. Jų ten pūva į valias.

– Numirėlių kaulai turbūt traška, kai juos mali, – tarė Madžė. – Garsiau nei jūsų grūdai, šeimininke! Milžinas iš jų kepdavo skanią skanutėlę duoną ir valgydavo ją net pirštus apsilaižydamas.

Malūnininko padėjėjas Žanas gūžtelėjo pečiais. Vėjas nebesuko sparnų. Du apskriti akmeniniai žvėrys liovėsi kovoję, ir vienas tyliai gulėjo ant kito.

– Kartą Žanas pasakojo, šeimininke, – vėl prakalbo Madžė, – kad skenduolius padeda rasti duona su gyvsidabriu. Plutoje išrausi skylutę ir įpili gyvsidabrio. Paskui duoną įmeti į vandenį, ir ji sustoja tiesiai prie skenduolio.

– Ar aš žinau? – tarė malūnininkas. – Be to, jaunoms panelėms neturėtų rūpėti tokie dalykai. Kas čia per paistalai, Žanai?

– Panelė Madžė pati manęs klausė, – atsakė vaikinas.

– O aš įsprausiu į duoną švino kulką, – pasakė Madžė. – Čia nėra gyvsidabrio. Ko gero, rasiu tvenkinyje skenduolių.

Pasikišusi duonos kepalą po prijuoste, suspaudusi kumštyje švino kulką, ji atsisėdo prie durų ir laukė, kol sutemo. Elgeta tikriausiai buvo alkanas. Jis prisigirdė tvenkinyje. Ji ištrauks jo kūną ir kaip milžinas galės susimalti miltų ir užsiminkyti tešlą iš mirusio žmogaus kaulų.

Apgautoji

Ten, kur jungėsi du kanalai, buvo aukštas juodas šliuzas; snaudžiantis vanduo buvo žalias iki juodo sienų šešėlio. Prie šliuzo prižiūrėtojo trobelės iš dervuotų lentų neaugo jokia gėlė, langinės daužėsi vėjyje. Pro praviras duris galėjai įžiūrėti liesutę blyškią mergaitės figūrėlę išsidraikiusiais plaukais, tarp kojų įsispraudusiu sijonu. Palei kanalą augančios dilgėlės čia palinkdavo, čia vėl atsitiesdavo; ore skraidė vėlyvo rudens sparnavaisiai, tarpais pakildavo baltų dulkių sūkuriai. Trobelė atrodė tuščia, laukai – niūrūs. Gelsvų žolių juosta nyko už horizonto.

Baigiantis trumpai dienai, atpūškavo nedidelis vilkikas. Jis pasirodė anapus šliuzo; pro geležines dureles tingiai žvelgė vairuotojas anglim išsitepusiu veidu; iš paskos vandenyje vilkosi grandinė. Paskui ramiai priplaukė jo tempiama plati ir paplokščia ruda barža; jos viduryje pūpsojo baltutėlis namukas su apskritais rausvais langeliais; rau-

doni ir geltoni vijokliai vyniojosi aplink langus, o abipus slenksčio stovėjo mediniai loveliai su žeme, kuriuose augo pakalnutės, rezetos ir snapučiai.

Vyriškis, pakabinęs ant baržos krašto šlapią palaidinę, kuri dabar garsiai plakėsi vėjyje, pasakė savo draugui, laikančiam kablį:

– Maho, gal norėtum užkąsti, kol bus nuleistas šliuzas?

– Gerai, – atsakė Maho.

Jis padėjo kablį, peržengė virvių ritinį ir atsisėdo tarp gėlių lovelių. Draugas, plekštelėjęs jam per petį, užėjo į namuką ir atnešė paketą, įvyniotą į taukuotą popierių, kepalą duonos ir molinį ąsotėlį. Vėjas nunešė riebaluotą popierių ant pakalnučių. Maho jį pakėlė ir metė šliuzo link. Popierius nuskriejo prie mergaitės kojų.

– Skanaus! – sušuko kitas vyriškis. – Mes čia vakarieniaujam.

Ir pridūrė:

– Aš esu Indėnas, kraštiete. Visada jūsų paslaugoms. Galėsi pasakyti bičiuliams, kad plaukėm pro šalį.

– Nekrėsk juokų, Indėne, – pasakė Maho. – Palik ramybėje jauną mergaitę. Mes, panele, jį taip vadinam baržoje dėl tamsios odos.

Laibas balselis paklausė:

– O kur jūs plaukiat, barža?

– Vežame anglis į pietus! – sušuko Indėnas.

– Kur šviečia saulė?

– Taip, kad net oda nusilupa, – atsakė Maho.

Kiek patylėjęs, balselis vėl prabilo:

– Ar nenorėtumėt paimti manęs, barža?

Maho liovėsi žiaumojęs. Indėnas pastatė ąsotėlį ir nusijuokė.

– Tik pamanykit – *barža*! – pasakė Maho. – Panelė Baržutė! O tavo šliuzas? Rytoj pažiūrėsim. Tėtis neapsidžiaugtų.

– Kaime ilgesys kamuoja, ar ne? – paklausė Indėnas.

Balselis nieko nebeatsakė, ir smulkutė blyški figūrėlė grįžo į trobelę.

Naktis užvėrė kanalo sienas. Žalias vanduo pakilo palei šliuzo vartus. Dabar buvo matyti tik žvakės šviesėlė už raudonų ir baltų namuko užuolaidų. Į laivo kilį nuolatos pliuškeno bangos, ir barža suposi kilsčiojama vandens. Prieš pat auštant sugirgždėjo vyriai, išsitempė grandinė ir atsidarius šliuzui laivas nuplaukė tolyn, traukiamas nedidelio, sunkiai pūškuojančio vilkiko. Kai apskrituose langeliuose pasirodė pirmųjų raudonų debesų atspindžiai, barža jau buvo palikusi niūrų kaimą, kur šaltas vėjas plaka dilgėles.

Indėną ir Maho pažadino švelnus it fleitos garsai čiauškėjimas ir barbenimas į langus.

– Vargšai žvirbliai šiąnakt sušalo, – tarė Maho.

– Ne, – atsakė Indėnas, – tai žvirbliukė: šliuzininko mergaitė. Ji čia, dievaži. Kokia liesutė!

Juodu nejučiomis nusišypsojo. Mergaitė, užlieta tekančios saulės raudonio, pragydo savo laibu balseliu:

– Jūs leidote man ateiti rytoj rytą. Dabar rytoj rytas. Aš plaukiu su jumis į saulę.

– Į saulę? – perklausė Maho.

– Taip, – atsakė mažylė. – Aš viską žinau. Ten yra žalių ir mėlynų musių, nušviečiančių naktį; ten yra paukščių didumo sulig nagu, kurie gyvena ant gėlių; ten vynuogės lipa į medžius; ten ant šakų auga duona, o riešutai sklidini pieno, ten yra varlių, lojančių kaip dideli šunys, ir... padarų... kurie plaukioja vandenyje... moliūgų, ne, gyvūnų, slepiančių galvas kriauklėse, kurias nešioja ant nugaros. Žmonės verda iš jų sriubą su... moliūgais. Ne... nebepamenu... padėkit man.

– Velniai žino, – tarė Maho. – Gal vėžliai?

– Taip, – atsakė mažylė. – Vėžliai...

– Tai dar ne viskas, – tarė Maho. – O tavo tėtis?

– Iš tėtės aš ir sužinojau.

– Tik to betrūko, – tarė Indėnas. – Ką sužinojai?

– Viską, ką sakiau: apie šviečiančias muses, apie paukščius ir... moliūgus. Matote, tėtis anksčiau buvo ne šliuzininkas, o jūreivis. Tačiau tėtis jau senas. Pas mus visąlaik lyja. Auga tik piktžolės. Žinote, aš norėjau turėti sodą, gražų sodą namuose. Lauke per daug vėjo. Būčiau nuplėšusi parketo lentas, prinešusi geros žemės, rožių ir tų raudonų gėlių, kurių žiedai užsiveria naktį. Tame sode būtų čiauškėję gražūs paukšteliai – lakštingalos, startos ir čivyliai. Tėtis man uždraudė. Jis pasakė, kad sugadinsiu namą ir pasidarys drėgna. Aš nenorėjau, kad būtų drėgna. Taigi plauksiu su jumis tenai.

Barža ramiai plaukė tolyn. Kanalų krantuose virtine slinko medžiai. Šliuzas nutolo. Barža negalėjo apsisukti. Priekyje švilpė vilkikas.

– Bet tu nieko nepamatysi, – pasakė Maho. – Mes neplaukiam jūron. Niekados nerasime nei tavo musių, nei paukščių, nei varlių. Ten bus truputį daugiau saulės, ir tiek. Ar ne, Indėne?

– Teisybė,– patvirtino šis.

– Teisybė? – pakartojo mergaitė. – Melagiai! Aš viską puikiai žinau.

Indėnas gūžtelėjo pečiais.

– Šiaip ar taip, iš bado nemirsi, – tarė jis. – Eik valgyti sriubos, Baržute.

Taip jai ir prilipo šioji pravardė. Ji kartu su jais keliavo pilkais ir žaliais, šaltais ir šiltais kanalais, laukdama, kol atsidurs stebuklų šalyje. Barža plaukė palei rudus laukus, kur kalėsi švelnūs želmenėliai. Skurdžių medelių lapai ėmė sprogti, javai pagelto, aguonos tiesė į debesis savo raudonas taureles. Tačiau Baržutė nepralinksmėjo net atėjus vasarai. Kol Indėnas ir Maho tvarkė kablį, jinai, atsisėdusi tarp gėlių lovelių, galvojo apie tai, kad yra apgauta. Nors saulės spindulių pluoštai liejosi ant grindų pro apskritus rausvus langelius, nors viršum vandens šmaižė tulžiai, o kregždės purtė šlapius snapelius, ji neišvydo paukščių, gyvenančių ant gėlių, nei vynuogių, kopiančių į medžius, nei didžiulių riešutų, sklidinų pieno, nei panašių į šunis varlių.

Barža atplaukė į pietus. Namai kanalo pakrantėse skendėjo žalumoje ir žieduose. Duris vainikavo raudoni pomidorai, o langus dengė suvertų ankštpipirių užuolaidos.

– Tai ir viskas, – vieną dieną pasakė Maho. – Netrukus iškrausim anglis ir grįšime. Tėtis apsidžiaugs, ar ne?

Baržutė papurtė galvą.

O rytą stovinčioje baržoje jie vėl išgirdo tylų barbenimą į apskritus langus.

– Melagiai! – sušuko laibas balselis.

Indėnas ir Maho išėjo iš namuko. Liesutė blyški figūrėlė prie kanalo atsisuko į juos, ir Baržutė, toldama nuo kranto, vėl sušuko:

– Melagiai! Visi jūs melagiai!

Laukinukė

Auštant tėvas išsivesdavo Biušetę į miškus, ir ji sėdėdavo šalia, kol jis kirsdavo medžius. Biušetė matydavo, kaip kirviui įsirėžus į medį laksto žievės skiedrelės; dažnai jai ant veido užkrisdavo pilkų samanų. „Atsargiai!“ – šaukdavo Biušetės tėvas, kai medis girgždėdamas palinkdavo – šis girgždesys sklisdavo lyg iš po žemių. Jai būdavo truputį liūdna žiūrėti į proskynoje išsitiesusį milžiną sužeistomis šakomis. Vakarais tamsoje įsižiebdavo rausvas anglių stirtų ratas. Biušetė žinojo, kada reikia atrišti nendrinę pintinę ir paduoti tėvui molio ąsotį ir juodos duonos žiauberę. Jis priguldavo tarp traškančių šakelių ir lėtai kramtydavo. Biušetė valgydavo sriubą grįžusi namo. Ji lakstydavo aplink pažymėtus medžius, ir jei tėvas į ją nežiūrėdavo, pasislėpdavo ir šūkaudavo: „Aū!“

Čia buvo juodas aidus urvas, apaugęs gervuogėmis, vadinamas Vilko Nasrais. Pasistiebusi ant pirštų galų, Biušetė iš tolo į jį spoksodavo.

Vieną rudens rytą, kai apvytusios miško medžių viršūnės dar degė nuo aušros, Biušetė priešais Vilko Nasrus pamatė krūpčiojant kažkokį žalią padarą. Šis padaras turėjo rankas, kojas ir galvą, panašią į paaugusios mergaitės, kokia buvo pati Biušetė.

Iš pradžių Biušetė bijojo prieiti arčiau. Ji netgi nedrįso pakviesti tėvo. Ji manė, kad tai viena iš tų būtybių, kurios atsiliepia Vilko Nasruose, jei garsiai pašauki. Ji užsimerkė ir bijojo net krustelėti, kad nebūtų užpulta. Bet palenkusi galvą išgirdo verksmą, sklindantį iš anos pusės. Šioji keista žalia mergaitė raudojo. Tada Biušetė atsimerkė ir jai suspaudė širdį. Švelnus ir liūdnas žalias veidas plūdo ašaromis, o virpančias žalias rankeles nepaprastoji mergaitė laikė prispaudusi prie gerklės.

– Galbūt jinai įkrito tarp kokių bjaurių lapų ir išsidažė, – pagalvojo Biušetė.

Drąsiai peržengusi paparčius su stirksančiais kabliukais ir ūseliais, ji atsidūrė prie pat keistojo veido. Dvi žalios rankelės išsitiesė į Biušetę tarp suvytusių gervuogių.

– Ji panaši į mane, – pagalvojo Biušetė, – tik neįprastos spalvos.

Verkianti žalioji būtybė buvo prisidengusi savotiška tunika iš susiūtų lapų. Tai iš tiesų buvo laukinio augalo spalvos mergaitė. Biušetė įsivaizdavo,

kad jos kojos įsišaknijusios žemėje. Tačiau mergaitė vikriai jas judino.

Biušetė paglostė jai plaukus ir paėmė už rankos. Ji leidosi vedama, bet nenustojo verkusi. Atrodė, kad jinai nemoka kalbėti.

– O Dieve, žalia velnienė! – išvydęs ją ateinant, sušuko Biušetės tėvas. – Iš kur atsiradai, mažyle, kodėl tu žalia? Tu nemoki kalbėti?

Nežinia, ar žalioji mergaitė suprato, kas jai sakoma.

– Ji, ko gero, alkana, – tarė jis ir padavė jai duonos kriaukšlį ir ąsotį. Ji pavartaliojo duoną rankose ir numetė ant žemės, o ąsotį papurtė ir pasiklausė, kaip jame teliūskuoja vynas.

Biušetė paprašė tėvo nepalikti šios vargšės būtybės naktį miške. Anglių stirtos degė tamsoje, ir žalioji mergaitė drebėdama spoksojo į liepsnas, o įėjusi į namelį mėgino slėptis nuo šviesos. Ji nepajėgė priprasti prie ugnies ir kaskart suklykdavo užsidegus žvakei.

Ją išvydusi, Biušetės motina persižegnojo.

– Teapsaugo mane Dievas, jei tai piktoji dvasia. Šiaip ar taip, ji ne krikščionė.

Žalioji mergaitė nenorėjo prisiliesti nei duonos, nei druskos, nei vyno, todėl buvo aišku, kad ji nekrikštyta ir nepriėjusi prie komunijos. Kunigui buvo apie tai pranešta, ir jis įžengė pro duris tą valandėlę,

kai Biušelė siūlė keistajai būtybei pupų ankščių.

Ji, regis, labai apsidžiaugė ir puolė nagais draskyti augalo stiebus, tikėdamasi rasti viduje pupų. O paskui nusivylusi pravirko. Tada Biušetė išgliaudė vieną ankštį, ir ji, dėbsodama į kunigą, ėmė graužti pupas.

Buvo pakviestas mokytojas, bet ji neįstengė suprasti nė vieno žodžio nei ištarti aiškaus garso. Ji tik verkė, juokėsi arba klykdavo.

Kunigas atidžiai ją apžiūrėjo, bet nerado ant jos kūno jokio piktosios dvasios ženklo. Kitą sekmadienį žalioji mergaitė buvo nuvesta į bažnyčią ir jautėsi ten visai ramiai, tik sudejavo apšlakstyta švęstu vandeniu. Tačiau nepasitraukė nuo kryžiaus, o uždėjusi rankas ant šventų žaizdų ir erškėčių vainiko įdrėskimų, regis, netgi nuliūdo.

Kaimo žmonėms ji kėlė didelį smalsumą, kai kuriems – baimę. Kad ir ką manė kunigas, jie vadino ją „žaliąja velniene“.

Ji valgydavo tik grūdus ir vaisius, o kai gaudavo varpų ar šakelių, draskydavo stiebelius ar medį ir verkdavo iš apmaudo. Biušetei nepavyko jos išmokyti, kur reikia ieškoti javų grūdų ar vyšnių, ir jos nusivylimas kaskart būdavo toks pat didelis.

Mėgdžiodama kitus, ji greitai išmoko atnešti malkų, vandens, šluoti, valyti dulkes ir net siūti, nors medžiagą imdavo į rankas dygėdamasi. Tačiau nė

už ką nesutikdavo įkurti ugnies ar netgi prisiartinti prie židinio.

Biušetė augo, ir tėvai nutarė leisti ją tarnauti. Ji susisielojo ir vakare tyliai kukčiojo po antklode. Žalioji mergaitė su gailesčiu žiūrėjo į savo mažąją draugę. Rytą ji įsmeigė vyzdžius į Biušetę, ir jos pačios akis užliejo ašaros. O naktį, kai Biušetė vėl raudojo, ji pajuto, kaip švelni ranka glosto jai plaukus, kaip gaivios lūpos priglunda prie jos skruosto.

Artėjo laikas, kai Biušetė turėjo pradėti tarnauti. Dabar ji verkdavo beveik taip pat gailiai kaip žalioji būtybė tą dieną, kai Biušetė rado ją pamestą prie Vilko Nasrų.

O paskutinį vakarą, kai Biušetės tėvas ir motina užmigo, žalioji mergaitė paglostė raudančiai Biušetei plaukus ir paėmė ją už rankos. Ji atidarė duris ir ištiesė rankas naktin. Kaip kadaise Biušetė atsivedė ją prie žmogaus namų, taip dabar jinai išsivedė Biušetę į nepažįstamą laisvę.

Ištikimoji

Žani mylimasis tapo jūreiviu, ir jinai liko viena vičvienaitė. Ji parašė laišką, užantspaudavo mažuoju piršteliu ir įmetė upėn tarp ilgų raudonų žolių. Taip laiškas nukeliausiąs iki vandenyno. Žani, tiesą pasakius, nemokėjo rašyti, tačiau jos mylimasis turėjo viską suprasti, nes tai buvo meilės laiškas. Ji ilgai laukė atsakymo iš jūros, bet atsakymas neatėjo. Nebuvo tokios upės, kuri tekėtų nuo mylimojo iki Žani.

Vieną dieną Žani iškeliavo ieškoti savo mylimojo. Ji žvelgė į vandens gėles su nusvirusiais stiebeliais. Visos gėlės lenkėsi jai. O Žani žingsniuodama kalbėjo: „Jūroj laivas – laive kambarys – kambary narvelis – narvely paukštis – paukšty širdelė – širdelėj laiškas – laiške parašyta: AŠ MYLIU ŽANI. Aš myliu Žani, parašyta laiške, laiškas širdelėj, širdelė paukšty, paukštis narvely, narvelis kambary, kambarys laive, laivas toli toli plačioj jūroj“.

Žani nebijojo žmonių, todėl dulkėti malūninin-kai, matydami, kokia ji paprasta ir maloni, su auk-so žiedu ant piršto, duodavo jai duonos ir leisdavo pernakvoti tarp miltų maišų, apdovanodami ją bal-tu bučkiu.

Taip ji perėjo savo šalį su rusvomis uolomis, ne-didelių miškelių kraštą ir plynas paupių pievas, su-pančias miestus. Daugelis tų, kurie priglausdavo Ža-ni, ją bučiuodavo, bet ji niekados neatsakydavo į šiuos bučinius – juk neištikimi mylinčiųjų bučiniai palieka ant jų skruostų kraujo pėdsakus.

Ji atkeliavo į pajūrio miestą, iš kurio išplaukė jos mylimasis. Uoste ji ieškojo jo laivo pavadinimo, bet nerado, nes laivas buvo išplaukęs, kaip manė Žani, į Amerikos jūrą.

Juodos kreivos gatvikės iš miesto leidosi į kran-tinę. Kai kurios buvo grįstos, su nutekamuoju grio-veliu; kitas sudarė senų plokščių laiptai.

Žani akį patraukė geltonai ir mėlynai dažyti na-mai, išpuošti negrių galvomis ir raudonsnapių pauk-ščių iškamšomis. Vakare priešais jų duris lingavo di-džiuliai žibintai. Ten įeinantys vyrai atrodė girti.

Žani pamanė, kad šiuose viešbučiuose apsistoja jūreiviai, grįžę iš kraštų, kur gyvena tokios juodos moterys ir spalvingi paukščiai. Ją pagavo baisus no-ras laukti savo mylimojo tokiame viešbutyje, persi-sunkusiame tolimo vandenyno kvapais.

Pakėlusi galvą, ji išvydo blyškiaveides moteris, rymančias prie grotuotų langų ir kvėpuojančias grynu oru. Žani pastūmė dvigubas duris ir atsidūrė plytelėmis išklotoje salėje tarp pusnuogių moterų rausvomis sukniomis. Šiltoje prietemoje lėtai pakėlė vokus papūga. Trijose siaurose taurėse ant stalo dar buvo likę truputį putų.

Keturios moterys juokdamosi apsupo Žani. Dar viena, apsirengusi tamsiais drabužiais, kažką siuvo salės nišoje.

– Ji kaimietė, – tarė viena iš moterų.

– Tsss! – nutildė ją kita. – Verčiau patylėkim.

Ir visos kartu sušuko:

– Gal nori išgerti, pupyte?

Žani leidosi apkabinama ir išgėrė iš siauros taurės. Viena stora moteris pamatė žiedą.

– Tik pamanykit, ji ištekėjusi!

Visos vėl choru užgiedojo:

– Tu ištekėjusi, pupyte?

Žani paraudo, nes nežinojo, ar ji iš tikrųjų ištekėjusi nei kaip reikėtų atsakyti.

– Žinau aš jas, tas ištekėjusias, – tarė viena iš moterų. – Ir aš, kai buvau maža, septynerių metų, neturėjau apatinio sijono. Nuėjau nuogutėlė į miškus pasistatyti savo bažnyčios, ir visi paukšteliai padėjo man darbuotis! Vanagas traukė iš žemės akmenis, balandis dideliu snapu juos tašė, o sniegena

grojo vargonais. Štai mano vestuvių bažnyčia ir mano mišios.

– Bet ši pupytė turi vestuvinį žiedą, ar ne? – tarė storulė.

Ir visos vienu balsu sušuko:

– Tai vestuvinis žiedas, ar ne?

Tada jos viena po kitos išbučiavo Žani, glėbesčiavo ją, girdė, kad netgi nišoje siuvanti dama nusišypsojo.

Tačiau prie durų griežė smuikas, ir Žani suėmė miegas. Dvi moterys siaurais laiptais atsargiai nunešė ją į mažą kambarėlį ir paguldė ant lovos.

Paskui visos nutarė:

– Reikėtų jai ką nors duoti. Bet ką gi?

Papūga pabudo ir sutarškėjo.

– Aš tuoj pasakysiu, – tarė storulė.

Ji ilgai patylomis kažką aiškino. Viena iš moterų delnu persibraukė akis.

– Tikrai, – pasakė ji. – Mes to neturėjom, tai atneš mums laimę.

– Taip, ji viena mums keturioms, – pridūrė kita.

– Paprašysim ponios leidimo, – tarė storulė.

Kai rytojaus dieną Žani leidosi į kelią, ant kiekvieno jos kairės rankos piršto blizgėjo po vestuvinį žiedą. Jos mylimasis labai toli, bet jisai grįš, kai ji pasibels į jo širdį penkiais aukso žiedais.

Pasmerktoji

Vos tik pakankamai išsistiebė, Ilzė įprato kas rytą prieiti prie veidrodžio ir pasakyti: „Labas rytas, Ilzele“. Paskui pabučiuodavo šaltą stiklą ir suraukdavo lūpas. Atvaizdas, regis, dar tik artėdavo prie jos. Taip, jis būdavo labai toli. Kita Ilzė, kylanti iš veidrodžio gelmių, buvo blyški belaisvė šaltomis lūpomis. Ilzė jos gailėjosi, nes ji atrodė liūdna ir žiauri. Rytinė jos šypsena buvo it blausi aušra, dar dvelkianti nakties siaubu.

Tačiau Ilzė ją mylėjo ir sakydavo: „Niekas nesisveikina su tavim, vargše Ilzele. Nagi, pabučiuok mane. Šiandien mudvi eisim pasivaikščioti, Ilze. Mano mylimasis susiras mus. Eime“. Ilzė apsisukdavo, ir kita, liūdnoji Ilzė išnykdavo spindinčioje tamsoje.

Ilzė jai rodydavo savo lėles ir sukneles. „Pažaisk su manim. Apsirenk, kaip ir aš apsirengiu“. Kita Ilzė, pavyduolė, taip pat atkišdavo Ilzei savo blankesnes lėles ir išblukusias sukneles. Ji nekalbėdavo, tik krutindavo lūpas kartu su Ilze.

Kartais Ilzė įniršdavo kaip vaikas, stebėdama šią nebylią damą, ir toji taip pat širsdavo. „Ak tu, bjaurioji Ilze! – šaukdavo ji. – Kodėl man neatsakai, kodėl manęs nepabučiuoji!“ Jinai imdavo kumščiu daužyti veidrodį. Keista ranka, nepriklausanti jokiam kūnui, pasirodydavo priešais jos kumštį. Ilzė niekados negalėdavo paliesti antrosios Ilzės.

Per naktį ji atleisdavo jai ir, laiminga vėl ją pamačiusi, šokdavo iš lovos jos pabučiuoti ir murmėdavo: „Labas rytas, mano Ilzele“.

Kai Ilzė įsitaisė tikrą sužadėtinį, atsivedė jį prie veidrodžio ir pasakė antrajai Ilzei: „Pažvelk į mano mylimąjį, bet per daug neužsižiūrėk. Jis mano, bet noriu, kad ir tu jį pamatytum. Kai mudu susituoksim, leisiu jam kas rytą bučiuoti tave kartu su manim“. Sužadėtinis pratrūko juokais. Ilzė veidrodyje taip pat nusišypsojo. „Argi jis ne gražus, argi aš jo nemyliu?“ – tarė Ilzė. „Taip, taip“, – atsakė kita Ilzė. „Jei per daug į jį žiūrėsi, nebebučiuosiu tavęs, – pareiškė Ilzė. – Žinok, aš tokia pat pavydi kaip ir tu. Iki pasimatymo, mano Ilzele“.

Kai Ilzė pažino meilę, Ilzė veidrodyje pasidarė dar liūdnesnė. Mat draugė rytą nebeprieidavo jos pabučiuoti. Ji visiškai ją užmiršo. Dažniau sužadėtinio atvaizdas po nakties pribėgdavo prie atsibudusios Ilzės. Dieną Ilzė nebematydavo veidro-

džio damos, o sužadėtinis žiūrėdavo į ją. „Ak, – sakydavo Ilzė, – tu nebegalvoji apie mane, nedorėli. Tu žiūri į kitą. Jinai įkalinta ir niekados neateis čia. Ji pavyduliauja tavęs, bet aš dar labiau pavyduliauju. Nežiūrėk į ją, mylimasai, žiūrėk į mane. Ak tu, bjaurioji veidrodžio Ilze, draudžiu tau atsakinėti mano sužadėtiniui. Tu negali čia ateiti ir niekados negalėsi. Neatimk jo iš manęs, bjaurioji Ilze. Kai mudu susituoksim, leisiu jam bučiuoti tave kartu su manim. Nusijuok, Ilze. Tu būsi su mumis“.

Ilzė ėmė pavydėti antrajai Ilzei. Jei kurią dieną iki vakaro mylimasis neateidavo, Ilzė šaukdavo: „Tu jį vilioji, vilioji savo bjauriu veidu. Begėde, dink iš čia, palik mudu vienus“.

Ir Ilzė paslėpė veidrodį po plona balta drobule. Prieš įkaldama paskutinę vinutę, ji kilstelėjo drobulės kraštą ir pasakė: „Sudie, Ilze“.

Tačiau jos sužadėtinis vis vien atrodė pavargęs. „Jis manęs nebemyli, – pamanė Ilzė. – Nebeateina, ir aš vis viena ir viena. Kur antroji Ilzė? Ar jinai išėjo kartu su juo?“ Auksinėmis žirklutėmis ji prakirpo drobę ir žvilgtelėjo. Veidrodį dengė baltas šešėlis.

„Jinai išėjo“, – pagalvojo Ilzė.

– Turiu būti labai kantri, – pasakė sau Ilzė. – Antroji Ilzė pavyduliaus ir liūdės. Mano mylimasis grįš. Aš mokėsiu jo laukti.

Kas rytą, dar pusiau miegodama, jinai tarėsi jį matanti ant pagalvės šalia savo veido. „O mylimasai, – murmėdavo ji, – tu grįžai? Labas rytas, labas rytas, mano mielasis". Ji ištiesdavo ranką ir paliesdavo šaltą paklodę.

– Turiu būti labai kantri, – kartodavo Ilzė.

Ilzė ilgai laukė savo sužadėtinio. Jos kantrybė išsiliedavo ašaromis. Drėgna migla aptraukdavo akis, per veidą vinguriuodavo upeliukai. Jos skruostai įkrito. Kiekviena diena, kiekvienas mėnuo, kiekvieni metai palikdavo vis ryškesnį antspaudą jos veide.

– O mylimasai! – pasakė Ilzė. – Aš imu tavim abejoti.

Ji perkirpo baltą drobulę, dengiančią veidrodį, ir plyšyje pasirodė blausiomis dėmėmis nusėtas stiklas. Veidrodis buvo išvagotas šviesiomis raukšlėmis, o tarp amalgamos ir stiklo plytėjo tamsūs ežerai.

Antroji Ilzė išniro iš veidrodžio gilumos apsirengusi juodai kaip ir Ilzė, sulysusiu veidu, keistai paženklinta nieko nebeatspindinčių stiklo lopų. Regėjos, kad veidrodis verkė.

– Esi liūdna kaip ir aš, – pasakė Ilzė.

Veidrodžio dama apsiverkė. Ilzė ją pabučiavo ir tarė: „Labanakt, mano vargše Ilze“.

Nešina lempa, Ilzė įėjo į savo miegamąjį ir apstulbo: antroji Ilzė su lempa rankoje artėjo prie jos, žvelgdama liūdnomis akimis. Ilzė pakėlė lempą viršum galvos ir atsisėdo ant lovos. Ir antroji Ilzė pakėlė lempą virš savo galvos ir atsisėdo šalia.

– Aš viską suprantu, – pagalvojo Ilzė. – Veidrodžio dama ištrūko iš nelaisvės. Jinai atėjo pas mane. Aš mirsiu.

Svajotoja

Po tėvų mirties Maržolena liko mažame namelyje su sena aukle. Jie paliko jai nurudusį šiaudinį stogą ir didelio židinio kaktą. Mat Maržolenos tėvas buvo pasakininkas ir oro pilių statytojas. Kažkoks draugas, suprantantis gražias jo svajones, paskolino jam žemės, kad jis galėtų kurti, ir truputį pinigų, kad galėtų svajoti. Ilgą laiką jis maišė įvairias molio rūšis su metalų dulkėmis, norėdamas išdegti puikų emalį. Mėgino lieti ir auksinti keistus stiklo indus. Formavo iš kietos masės ažūrinius bokštelius, ir atšalusi bronza tviskėdavo nelyginant tvenkinio paviršius. Bet jis paliko tik porą pajuodusių tiglių, kelias nudilusias žalvario plokštes su šlako gumbais ir septynis didelius išblukusius ąsočius viršum židinio. O Maržolenos motina, pamaldi kaimietė, ničnieko nepaliko: ji dėl „molio meistro“ buvo pardavusi net savąjį sidabro rožinį.

Maržolena išaugo šalia tėvo, kuris ryšėdavo žalią prijuostę, kurio rankos amžinai būdavo molė-

tos, o vyzdžiuose šokinėdavo ugnies kibirkštėlės. Ji žavėjosi septyniais ąsočiais viršum židinio, aprūkusiais, gaubiamais paslapties, panašiais į tuščiavidurę, banguojančią vaivorykštę. Mardžana iš kraujo spalvos ąsočio būtų išvariusi aliejuotą plėšiką su kardu, išpuoštu Damasko gėlėmis. Oranžiniame ąsotyje kaip Aladinas galėjai rasti rubino vaisių, ametisto slyvų, granato vyšnių, topazo svarainių, opalo vynuogių ir deimanto uogų. Geltonasis ąsotis buvo sklidinas auksingojo smėlio, kurį Kamaralzamanas paslėpė po alyvmedžiais. Po dangčiu netgi galėjai įžiūrėti vieną alyvą, o indo kraštas blizgėjo. Žaliasis ąsotis buvo užantspauduotas dideliu vario antspaudu su karaliaus Saliamono ženklu. Laikui bėgant antspaudas apsitraukė žalėsiais, nes ąsotis kadaise gulėjo vandenyne ir kelis tūkstančius metų jame gyveno princo dvasia. Jaunutė išmintinga mergaitė būtų galėjusi per pilnatį išsklaidyti kerus, gavusi mandragoras prakalbinusio karaliaus Saliamono leidimą. Šviesiai mėlyname ąsotyje Džauharė saugojo savo visas jūros sukneles, išaustas iš dumblių, išpuoštas akvamarinais ir nusėtas kriauklių purpuro dėmėmis. Visas žemiškojo rojaus dangus – vaisiais apkibęs medis, raudoni žalčio žvynai ir liepsnojantis angelo kalavijas – slypėjo tamsiai mėlyname ąsotyje, panašiame į milžinišką žydrą pietų gėlės taurę. O slėpiningoji Lilita supylė visą dausų rojaus dan-

gų į paskutinį ąsotį: violetinį ir griežtą kaip vyskupo mantija.

Tie, kurie viso to nežinojo, regėjo tik septynis senus išblukusius ąsočius ant išsipūtusios židinio kaktos. Tačiau Maržolena žinojo teisybę iš tėvo pasakojimų. Žiemą sėdėdama prie ugnies, mirgančioje degančių malkų ir žvakės šviesoje, ji nenuleisdavo akių nuo ąsočiuose slypinčių stebuklų, kol ateidavo laikas miegoti.

Tačiau duonos skrynia ir druskos dėželė ištuštėjo, ir auklė ėmė maldauti Maržolenos:

– Eik už vyro, mano mieloji gėlele: motina manė tave išleisti už Žano. Ar nenorėtum už jo ištekėti? Ak Žolena, ak Žolena, kokia graži nuotaka būtum!

– Maržolenos rūmų nuotaka turėdavo riterių, – atsakė svajotoja. – O aš turėsiu princą.

– Princese Maržolena, – tarė auklė, – tekėk už Žano, tu padarysi jį princu.

– Na jau ne, aukle, – atsakė svajotoja. – Verčiau verpsiu. Noriu pasipuošti suknelėmis ir deimantais dėl paties gražiausio karžygio. Nupirk kanapių, verpstukų ir nusvidintą verpstę. Netrukus mes turėsime rūmus. Kol kas jie stovi juodoje Afrikos dykumoje. Juose gyvena burtininkas, paskendęs kraujyje ir nuoduose. Jis įberia keliautojams į vyną rudų miltelių ir paverčia juos gauruotais žvėrimis. Rūmus apšviečia liepsnojantys deglai, o prie stalo pa-

tarnauja negrai su aukso karūnomis. Mano princas nužudys burtininką, rūmai persikels į mūsų kaimą, ir tu čiūčiuosi mano kūdikį.

– O Maržolena, tekėk už Žano! – tarė senoji auklė.

Maržolena atsisėdo ir ėmė verpti. Ji kantriai sukiojo verpstę, suko kanapių pluoštą ir vėl išsukdavo. Verpstukai čia storėjo, čia plonėjo. Žanas atsisėdo šalia ir ja grožėjosi. Tačiau jinai nekreipė į jį dėmesio. Juk septyni ąsočiai ant didžiulio židinio buvo sklidini svajonių. Kiaurą dieną ji tarėsi girdinti juos vaitojant ar dainuojant. Bet kai nustodavo verpusi, verpstukas nebedrebėdavo už ąsočius ir verpstė nebeskolindavo jiems savo garsų.

– O Maržolena, tekėk už Žano, – kartojo kas vakarą senoji auklė.

Tačiau vidury nakties svajotoja atsikeldavo iš lovos. Kaip Mardžana ji mėtydavo į ąsočių šonus smilteles, norėdama išbudinti juose slypinčias paslaptis. Bet plėšikas toliau miegodavo, brangieji vaisiai nežvangėdavo, ji negirdėdavo nei gurgždant auksingojo smėlio, nei šlamant suknelių šilko, o Saliamono antspaudas toliau sunkiai slėgė įkalintą princą.

Maržolena viena po kitos mėtė smilteles. Septynis kartus jos cingtelėjo į kietą ąsočių molį, septynis kartus vėl stojo tyla.

– O Maržolena, tekėk už Žano, – kartojo kas vakarą senoji auklė.

Tada Maržolena pradėjo raukytis vos išvydusi Žaną, ir Žanas daugiau nebeateidavo. O senąją auklę vieną rytą ji rado mirusią su šypsena lūpose. Maržolena apsivilko juodą suknelę, užsidėjo tamsų gobtuvą ir toliau sau verpė.

Kas naktį jinai atsikeldavo iš lovos ir kaip Mardžana mėtydavo į ąsočių šonus smilteles, norėdama išbudinti juose slypinčias paslaptis. Bet svajonės miegojo kaip miegojusios.

Maržolena paseno kantriai laukdama. Tačiau princas, įkalintas po karaliaus Saliamono antspaudu, žinoma, liko jaunas netgi išgyvenęs tūkstančius metų. Vieną naktį, šviečiant pilnačiai, svajotoja atsikėlė kaip kokia žudikė ir pasiėmė plaktuką. Įšėlio pagauta, ji sudaužė šešis ąsočius, ir šaltas prakaitas išmušė jos kaktą. Indai pokštelėjo ir atsivėrė: jie buvo tušti. Jinai sudvejojo žvelgdama į ąsotį, kur Lilita buvo supylusi violetinį rojų; paskui nužudė jį kaip ir kitus. Tarp šukių išriedėjo sudžiūvusi pilkšva Jericho rožė. Kai Maržolena pamėgino ją praskleisti, rožė subyrėjo į dulkes.

Laimingoji

Cisė surietė kojas mažoje lovoje ir priglaudė ausį prie sienos. Langas blyškiai švietė. Siena virpėjo ir, regis, miegojo dusulingai alsuodama. Ant kėdės išsipūtęs gulėjo baltas sijonėlis ir karojo dvi kojinės, panašios į minkštas ir tuščias juodas blauzdas. Suknelė, paslaptingai prigludusi prie sienos, tarytum stengėsi užsiropšti iki lubų. Parketo lentelės tyliai dejavo naktyje. Vandens ąsotis buvo panašus į baltą rupūžę, tupinčią dubenyje ir ryjančią tamsą.

– Aš esu labai nelaiminga, – pasakė Cisė. Ir pravirko įsikniaubusi į patalą. Siena dar giliau atsiduso, bet juodosios kojos nė nekrustelėjo, suknelė toliau ropštėsi aukštyn, o tupinti balta rupūžė neužčiaupė savo drėgno snukio.

Cisė pridūrė:

– Visi ant manęs pyksta, visi čionai myli tik mano seseris ir leido man eiti gulti per vakarienę,

todėl aš išeisiu, taip, taip, iškeliausiu labai toli. Juk aš, aišku, esu Pelenė. Bet aš joms parodysiu. Turėsiu princą, o jos nieko neturės, nieko ničnieko. Atvažiuosiu gražia karieta su savo princu, va taip. Jeigu jos tada jau bus geros, aš joms dovanosiu. Vargšė Pelenė! Pamatysit, kad jinai geresnė už jus.

Maža jos širdutė dar labiau pritvinko, kol ji movėsi kojines ir juosėsi sijonėlį. Tuščia kėdė liko viena vidury kambario.

Cisė patyliukais nusileido į virtuvę ir vėl pravirko atsiklaupusi prie židinio ir panėrusi rankas į pelenus.

Už nugaros kažkas burzgė lyg verpėjos ratelis, ir ji atsisuko. Šiltas plaukuotas kūnelis prigludo prie jos kojų.

– Aš neturiu krikšto mamos, – tarė Cisė, – bet turiu katiną, ar ne?

Ji ištiesė pirštus, ir katinas lėtai perbraukė per juos liežuviu, lyg kokia šilta trintuvėle.

– Eime, – tarė Cisė.

Ji pastūmė duris, vedančias į sodą, ir plūstelėjo gaivaus oro banga. Žalsva dėmė tamsavo pievelėje; didžiulis sikomoras virpėjo vėjyje, o žvaigždės, regis, kabėjo tarp jo šakų. Daržas toliau nuo medžių buvo šviesus, ir jame spindėjo melionų varpeliai.

Cisė prisiskynė dvi puokštes ilgų žolių, ir jos švelniai ją kuteno. Ji lakstė tarp varpelių, kur tarpais blykčiojo maži žiburėliai.

– Aš neturiu krikšto mamos. Ar tu moki padaryti karietą, katinėli? – paklausė ji.

Gyvulėlis nusižiovavo, pakėlęs snukutį į dangų, kuriame plaukė pilki debesys.

– Aš dar neturiu princo, – tarė Cisė. – Kada jis pasirodys?

Atsisėdusi prie didelio violetinio dagio, ji pažvelgė į daržo gyvatvorę. Paskui nusitraukė vieną batelį ir atsivėdėjusi sviedė jį viršum serbentų. Batelis nukrito ant vieškelio.

Cisė paglostė katiną ir pasakė:

– Klausyk, katinėli. Jei princas neatneš mano batelio, nupirksiu tau batus ir mudu keliausim jo ieškoti. Tai labai gražus jaunuolis. Jis apsirengęs žaliais drabužiais, kurie tviska deimantais. Jis mane labai myli, nors niekados nėra matęs. Tu nepavyduliausi. Mes visi trys gyvensim kartu. Aš būsiu laimingesnė už Pelenę, nes buvau nelaimingesnė. Pelenė kas vakarą eidavo į pokylį ir gaudavo prašmatnių suknelių. O aš turiu tik tave, mano mielas katinėli.

Ji pabučiavo drėgną aksominį snukutį. Katinas tyliai miauktelėjo ir persibraukė letenėle ausį. Paskui ėmė praustis ir murkti.

Cisė prisirinko žalių serbentų.

– Vienas man, vienas mano princui, vienas tau. Vienas mano princui, vienas tau, vienas man. Vienas tau, vienas man, vienas mano princui. Va kaip mes gyvensim. Viską dalinsimės trise ir neturėsim negerų seserų.

Dangų aptraukė pilki debesys. Blyški juosta kilo rytų link. Medžiai skendo melsvoje prietemoje. Ūmai ledinio vėjo gūsis ėmė plakti Cisės sijoną. Visą gamtą nupurtė šiurpas. Violetinis dagys keliskart palinko prie žemės. Katinas išrietė nugarą ir visas pasišiaušė.

Cisė išgirdo tolumoje ant kelio girgždant ratus.

Neryškus žaibas perbėgo palei linguojančias medžių viršūnes ir namelio stogą.

Paskui ratai subildėjo jau arčiau. Buvo girdėti arklių žvengimas ir neaiškus žmonių balsų murmesys.

– Paklausyk, katinėli, – tarė Cisė. – Paklausyk. Štai atvažiuoja didelė karieta. Tai mano princo karieta. Greičiau, greičiau: jis mane pašauks.

Sidabriškas rudas batukas perskrido serbentų krūmus ir nukrito tarp varpelių.

Cisė pribėgo prie karklinio užtvaro ir jį atidarė.

Ilgas tamsus vežimas sunkiai įriedėjo į kiemą. Raudonas spindulys apšvietė trikampę vežėjo skry-

bėlę. Du juodi vyrai ėjo abipus arklių. Vežimo užpakalinė dalis buvo žema ir pailga kaip karstas. Ryto vėjelis atnešė prėską kvapą.

Tačiau Cisė nieko nesuprato. Jinai regėjo tik viena: atvažiavo nuostabioji karieta. Princo vežėjas buvo pasipuošęs auksine skrybėle. Sunki skrynia buvo prikrauta vestuvinių brangenybių. O baisus, viską užgožiantis kvapas supo ją it karališkos valdžios ženklas.

Cisė ištiesė rankas ir sušuko:

– Prince, išsivežkit mane, išsivežkit mane iš čia!

Nejautrioji

Princesė Morgana nieko nemylėjo. Jinai buvo šalta ir tyra, gyveno tarp gėlių ir veidrodžių. Prisikaišiodavo į plaukus raudonų rožių ir žiūrėdavo į save. Ji nematydavo jokios kitos merginos nei jokio jaunuolio, nes žavėdavosi savo atspindžiu jų akyse. Nepažinojo ji nei žiaurumo, nei geidulingumo. Juodi plaukai supo jos veidą kaip neskubrios bangos. Ji troško mylėti save pačią, tačiau jos atspindys veidrodžiuose dvelkdavo ramiu ir tolimu šalčiu, atspindys tvenkiniuose būdavo niūrus ir blyškus, o atspindys upėse virpėdavo nenustigdamas vietoje.

Princesė Morgana perskaitė knygose istoriją apie Snieguolės veidrodį, mokėjusį kalbėti ir paskelbusį jai mirties nuosprendį, perskaitė pasaką apie Ilzės veidrodį, iš kurio išėjo antroji Ilzė ir nužudė Ilzę, ir nuotykius apie Mileto miesto naktinį veidrodį, per kurį miletietės pasikardavo vidury nakties. Ji buvo mačiusi slėpiningą paveikslą, kur sužadėtinis, išsi-

traukęs kalaviją, užstoja savo sužadėtinę, nes jie susitiko patys save vakaro rūke ir antrininkai grasino jiems mirtimi. Tačiau jinai nebijojo savo atvaizdo, nes visada regėdavo save ne žiaurią ir geidulingą, o greičiau tyrą ir blausią, lyg šydu prisidengusią. Nusvidintos žalsvo aukso plokštės, sunkūs gyvsidabrio sluoksniai nerodė Morganai tikrosios Morganos.

Jos šalies žyniai buvo geomantai ir ugnies garbintojai. Jie pribėrė smėlio į keturkampę dėžę ir nubraižė jame linijas; paskaičiavo su savo pergamentiniais talismanais, padarė juodą veidrodį, sumaišę vandenį su suodžiais. O vakare Morgana nuėjo pas juos ir įmetė ugnin tris aukos pyragus. „Štai", – tarė geomantas ir parodė juodą vandens veidrodį. Morgana pažvelgė į jį: iš pradžių veidrodžio paviršiumi nuplaukė šviesūs garai, paskui spalvotas ratas sukunkuliavo, ir pagaliau iškilo lėtai judantis vaizdas. Tai buvo baltas kubinis namas pailgais langais, ir po trečiuoju langu kabėjo didelis bronzos žiedas. O visą namą supo pilkas smėlis. „Tai vieta, – tarė geomantas, – kur yra tikrasis veidrodis. Tačiau mūsų mokslas negali nustatyti tos vietos ir nieko apie ją paaiškinti".

Morgana pasilenkė ir įmetė ugnin dar tris aukos pyragus. Tačiau vaizdas sumirgėjo ir ėmė blėsti; baltasis namas prasmego, ir Morgana bergždžiai spoksojo į juodąjį veidrodį.

Rytojaus dieną Morgana nusprendė leistis į kelionę. Jai pasirodė pažįstama tamsi smėlio spalva, ir ji pasuko vakarų pusėn. Tėvas davė jai puikią vilkstinę mulų su sidabro varpeliais, ir jinai keliavo neštuvuose, kurių sienos buvo iš brangių veidrodžių.

Ji perėjo Persiją, tyrinėdama nuošalias užeigas, tiek stovinčias prie šulinių, kur praeina būriai keliautojų, tiek blogo garso namus, kur moterys dainuoja naktimis ir muša metalo būgnelius.

Persijos karalystės pakraštyje ji regėjo daugybę baltų kubinių namų pailgais langais, tačiau nė ant vieno nekabėjo bronzos žiedas. Žmonės jai pasakė, kad žiedas tikriausiai yra vakaruose, krikščioniškoje Sirijoje.

Morgana keliavo lėkštais upės krantais. Ši upė juosė drėgnų lygumų, apaugusių saldymedžių miškais, kraštą. Ten stovėjo pilys, iškaltos iš vieno siauro akmens, stūksančio ant pačios kalno smailės; ant vilkstinės kelio saulės atokaitoje sėdėjo moterys, apsivyniojusios kaktas rausvų ašutų virvėmis. Čia gyvena žmonės, auginantys arklius ir nešiojantys ietis sidabro antgaliais.

O toliau iškilęs laukinis kalnas, kur gyvena plėšikai, geriantys kvietinę degtinę savo dievybių garbei. Jie garbina žalius keisto pavidalo akmenis ir ištvirkauja tarp degančių krūmų ratų. Morgana jais pasibaisėjo.

O dar toliau yra požeminis miestas. Juodaodžius jo gyventojus dievai aplanko tik per miegą. Jie kramto kanapės pluoštą ir balinasi veidus kreidos milteliais. O tie, kurie apsvaigsta nuo kanapių, naktį perpjauna miegantiesiems kaklą, kad pasiųstų juos pas nakties dievybes. Morgana jais pasibaisėjo.

O dar toliau driekiasi pilko smėlio dykuma, kur augalai ir akmenys panašūs į smėlį. Prie šios dykumos Morgana ir rado užeigą su bronzos žiedu.

Liepusi sustoti, ji išlipo iš neštuvų, ir mulų varovai iškinkė mulus. Tai buvo senovinis namas, be skiedinio pastatytas iš akmens luitų, jau išbalintų saulės. Tačiau užeigos šeimininkas nieko negalėjo Morganai pasakyti apie veidrodį: jisai apie jį nežinojo.

Vakare, kai jie pavalgė plonų paplotėlių, šeimininkas papasakojo Morganai, kad šiame name su žiedu senais laikais gyveno žiauri karalienė. Bet ji buvo nubausta už savo žiaurumą. Mat įsakė nukirsti galvą vienuoliui, kuris gyveno kaip atsiskyrėlis tarp plačių smėlynų ir, kalbėdamas gerus žodžius, maudydavo keliautojus upės vandenyje. Nedaug laiko praėjus nuo šito įvykio, karalienė pražuvo su visa savo gimine. O karalienės kambarys buvo užmūrytas jos name. Užeigos šeimininkas parodė Morganai duris, užaklintas akmenimis.

Paskui keliautojai, apsistoję užeigoje, sugulė miegoti: vieni keturkampėse menėse, kiti pastogėje. Tačiau vidury nakties Morgana pakėlė savo mulų varovus ir liepė išgriauti užmūrytas duris. O paskui įėjo pro angą, nešina geležiniu žibintu.

Morganos žmonės išgirdo klyksmą ir puolė paskui princesę. Jinai klūpojo vidury užmūrytojo kambario priešais vario dubenį, sklidiną kraujo, ir žiūrėjo į jį degančiu žvilgsniu. Užeigos šeimininkas neteko žado: juk kraujas uždarytame kambaryje neišdžiūvo nuo to laiko, kai žiaurioji karalienė paguldė į dubenį nukirstą galvą.

Niekas nežino, ką princesė Morgana išvydo kraujo veidrodyje. Tačiau pakeliui į namus jos mulų varovai buvo vienas po kito rasti nužudyti. Kas naktį vienas iš jų įsmukdavo į jos neštuvus, o rytą gulėdavo negyvas, atsukęs papilkėjusį veidą dangun. Princesė Morgana buvo praminta Raudonąja ir garsėjo kaip baisi pasileidėlė ir žiauri vyrų žudikė.

Paaukotoji

Lilė ir Nana tarnavo viename ūkyje. Vasarą jos nešiodavo vandenį iš šulinio vos įžiūrimu takeliu subrendusiuose kviečiuose, o žiemą, kai būdavo šalta ir ledokšniai kabėdavo ant langų, Lilė miegodavo kartu su Nana. Susigūžusios po antklodėmis, jos klausydavosi, kaip švilpia vėjas. Jų kišenėse visada būdavo sidabro monetų, o plono audinio krūtinėles puošdavo vyšniniai kaspinai; abi buvo baltapūkės ir pašaipūnės. Kas vakarą jos pastatydavo prie židinio kubilą skaidraus šalto vandens; rytą iššokusios iš lovos, kaip pačios pasakojo, rasdavo ten sidabro monetų ir žvangindavo jas delne. Monetų į vandenį įmesdavo kubile išsimaudę elfai. Tačiau nei Nana, nei Lilė, nei niekas kitas nebuvo matę elfų, tik pasakos ir baladės pasakojo apie šiuos išdykusius juodus padarėlius riestomis uodegomis.

Vieną naktį Nana užmiršo prisemti vandens; be to, buvo gruodis ir aprūdijusią šulinio grandinę aptraukė ledas. Ji miegojo apsikabinusi Lilę, bet stai-

ga kažkas keliskart įgnybo jai į rankas ir blauzdas ir skaudžiai timptelėjo už plaukų. Ji prabudo ir pravirko: „Rytoj aš būsiu visa nusėta mėlynėmis!“ Ir pasakė Lilei: „Apkabink mane, kuo stipriau apkabink: aš nepripyliau į kubilą skaidraus šalto vandens, bet nelipsiu iš lovos, nors čia sulėktų visi Devonšyro elfai“. Tada geraširdė mažoji Lilė ją pabučiavo, atsikėlė, prisėmė vandens ir pastatė kubilą prie židinio. Kai ji vėl atsigulė į lovą, Nana jau miegojo.

Tą naktį mažąją Lilę aplankė keistas sapnas. Ji sapnavo karalienę žalių lapų drabužiais, su karūna ant galvos, kuri priėjo prie jos lovos, palietė ją ir pasakė: „Aš esu karalienė Mandoziana. Lile, ateik pas mane“. O paskui pridūrė: „Mano sostas stovi smaragdų pievoje, o kelias, vedantis pas mane, yra trijų spalvų: geltonos, mėlynos ir žalios“. Ir vėl pakartojo: „Aš esu karalienė Mandoziana. Lile, ateik pas mane“.

Paskui Lilė įsikniaubė į juodą nakties pagalvę ir daugiau nieko neregėjo. O rytą, kai užgiedojo gaidys, Nana nepajėgė atsikelti ir gailiai vaitojo, nes abi jos kojos pasidarė nejautrios ir ji nebegalėjo jų pajudinti. Dieną atėjo gydytojai ir ilgai taręsi nusprendė, kad jinai niekados nebegalės vaikščioti ir turės gulėti lovoje. Vargšė Nana pasikūkčiodama raudojo, kad niekad nesusiras vyro.

Lilė labai jos gailėjo. Lupdama žieminius obuolius, tvarkydama šliandros vaisius, mušdama sviestą, šluostydama išrūgas paraudusiom rankom, ji be paliovos galvojo, kaip būtų galima išgydyti vargšę Naną. Ji jau buvo užmiršusi savo sapną, kai vieną vakarą, smarkiai sningant ir visiems geriant šiltą alų su skrebučiais, į duris pabeldė senas baladžių pardavėjas. Visos merginos jį apspito, nes jis turėjo pirštinių, meilės dainų, kaspinų, olandiškų drobių, keliaraiščių, segtukų ir auksinių kykų.

– Štai liūdna istorija, – tarė jis, – apie palūkininko žmoną, kuri per dvylika mėnesių išsipūtė kaip pinigų maišas, pagauta keisto noro valgyti troškintas gyvačių galvas ir ant anglių keptas rupūžes.

Štai baladė apie didžiulę žuvį, kuri atplaukė prie kranto balandžio keturioliktą, išlipo iš vandens – ji buvo daugiau kaip keturiasdešimties sieksnių ilgio – ir išvėmė penkis saikus vestuvinių žiedų, pažaliavusių nuo jūros vandens.

Štai daina apie tris piktas karaliaus dukteris – viena iš jų išpylė taurę kraujo ant savo tėvo galvos.

Turėjau aš ir karalienės Mandozianos nuotykius, bet ties kelio posūkiu šelmis vėjas išplėšė man iš rankų paskutinį lapą.

Tada Lilė iškart prisiminė savo sapną ir tai, kad karalienė Mandoziana liepė pas ją ateiti.

Sulaukusi nakties, Lilė tyliai pabučiavo Naną, apsiavė naujus batelius ir viena leidosi į kelią. Senasis baladžių pardavėjas jau buvo išnykęs, o lapas su karalienės Mandozianos nuotykiais buvo nuskridęs taip toli, kad Lilė negalėjo jo rasti; taigi ji nežinojo nei kas yra toji karalienė, nei kur jos ieškoti.

Niekas negalėjo jai to pasakyti, nors pakeliui ji klausinėjo senus artojus, kurie jau iš tolo žvelgdavo į ją, prisidengę akis delnu, ir jaunas nėščias moteris, tingiai šnekučiuojančias prie savo namų durų, ir priėjusius jos pakalbinti vaikus – ji palenkdavo jiems už gyvatvorių augančių šilkmedžių šakas. Vieni sakydavo: „Karalienių nebėra“, kiti: „Pas mus nėra karalienių, jos gyveno senais laikais“, treti: „Ar tai gražios mergaitės vardas?“ Blogi vaikai nuvesdavo Lilę prie vieno iš tų namų, kurie dieną būna uždaryti, o naktį atidaromi ir ryškiai apšviečiami. Jie dievagodavosi, kad karalienė Mandoziana svečiuojasi čia, apsirengusi raudonais marškiniais ir aptarnaujama nuogų moterų.

Tačiau Lilė žinojo, kad tikroji karalienė Mandoziana vilki žaliais, o ne raudonais drabužiais ir kad jos sostą galima prieiti trijų spalvų keliu. Taigi ji suprasdavo, jog pikti vaikai meluoja. Tačiau keliavo labai ilgai. Visa jos gyvenimo vasara prabėgo,

kol ji tipeno per baltas dulkes, klampojo per gilų išvažinėto kelio purvą, lydima keleivinių karietų, o kartais vakare, dangui nusidažius rausvai, ją pasivydavo dideli vežimai, prikrauti javų pėdų, kuriuose linguodavo keli blizgantys dalgiai. Tačiau niekas nieko negalėjo jai pasakyti apie karalienę Mandozianą.

Kad neužmirštų tokio sunkaus vardo, ji sumezgė tris mazgelius savo keliaraištyje. Vieną vidurdienį, jau toli nukeliavusi saulėtekio pusėn, ji įsuko į vingiuotą geltoną kelią, einantį palei mėlyną kanalą. Kanalas buvo žemiau kelio, ir juos skyrė žalio šlaito ruožas. Tai čia, tai ten augo krūmynai, ir, kiek siekė akis, buvo matyti tik pelkės ir žaliuojančios paūksmės. Tarp pelkių lopų kilo nedidelių trobelių kūgiai, o ilgas kelias grimzdo tiesiai į kruvinus dangaus debesis.

Čia ji sutiko mažą berniuką keistom įkypom akim, tempiantį kanalu sunkią valtį. Jinai norėjo paklausti, ar jis nematė karalienės, bet su siaubu pamatė, kad užmiršo jos vardą. Ji sušuko, apsiverkė ir apčiupinėjo savo keliaraištį – viskas veltui. Paskui dar garsiau sušuko išvydusi, kad eina trijų spalvų keliu, susidedančiu iš geltonų dulkių, mėlyno kanalo ir žalio šlaito. Ji vėl palietė tris sumegztus mazgelius ant keliaraiščio ir ėmė raudoti. O mažasis berniukas, pamanęs, kad jai kažką skauda, bet nesu-

prasdamas, dėl ko ji kenčia, nuskynė kažkokią menką žolelę, augančią prie geltonojo kelio, įspraudė jai į delną ir pasakė:

– Tai mandoziana. Ji gydo.

Štai kaip Lilė surado savo karalienę žalių lapų drabužiais.

Ji prispaudė žolelę prie krūtinės ir nieko nelaukdama pasuko atgal. Tačiau kelias namo buvo dar ilgesnis ir sunkesnis, nes Lilė jau buvo nusivariusi nuo kojų. Jai regėjos, kad keliauja metų metus. Bet džiaugėsi žinodama, kad išgydys vargšę Naną.

Ji perplaukė jūrą, kurioje šėlo milžiniškos bangos. Ir pagaliau parkeliavo į Devoną, nešdamasi žolelę užantyje. Iš pradžių nepažino senųjų medžių, ir visi gyvuliai jai atrodė pasikeitę. O didžiojoje sodybos menėje ji išvydo seną moterį, apsuptą vaikų. Pribėgusi tekina paklausė, kur rasti Naną. Senė nustebusi pažvelgė į Lilę ir pasakė:

– Nana jau seniai iš čia išvažiavo ir ištekėjo.

– Ji pasveiko? – nudžiugusi paklausė Lilė.

– Taip, žinoma, pasveiko, – atsakė senė. – O tu, vargšele, ar kartais nebūsi Lilė?

– Taip, – atsakė Lilė, – bet kiek man dabar turėtų būti metų?

– Penkiasdešimt, ar ne, močiute? – sušuko vaikai. – Juk jinai ne tokia sena kaip tu.

O kai Lilė pavargusi nusišypsojo, nuo stipraus mandozianos kvapo ją suėmė alpulys ir ji numirė saulės atokaitoje. Taip karalienė Mandoziana, kurios Lilė keliavo ieškoti, išsivedė ją į savo rūmus.

III
MONELĖ

Apie jos pasirodymą

Neturiu supratimo, kaip per lietaus miglas nusigavau ligi keisto prekystalio, išnirusio naktyje. Nežinau, kokiame tai buvo mieste ir kuriais metais: prisimenu tik tai, kad tada be atvangos lijo lietūs, lyg dangus būtų prakiuręs.

Gerai prisimenu ir tai, kad tuo metu žmonės susidūrė keliuose su klajojančiais vaikais, kurie nesutiko augti. Septynerių metų mergytės atsiklaupusios maldavo, kad jų amžius liktų toks, koks yra, ir net paauglystė atrodė joms pragaištinga. Po lietum plūstančiu dangumi traukė procesijos, ir maži balkšvi šešėliai, mažai tepraveriantys burnas, drąsino vaikus. Nieko kito jos netroško, tik amžino nežinojimo. Jos geidavo atsidėti amžiniems žaidimams. Joms kėlė neviltį gyvenimo darbas. Viskas joms buvo praeitis.

Vieną iš šių niūrių dienų, kai dangus buvo tarsi prakiuręs, pastebėjau silpnas mirksinčias šviesele – jaunutės lempų pardavėjos žibintus.

Palindau po stogeliu, ir kai pasilenkiau, lietaus vanduo ėmė varvėti man ant pakaušio.

Aš jos paklausiau:

– Ką gi čia parduodate, mažoji prekiautoja, tokiom liūdnom lietingom dienom?

– Lempas, – atsakė ji, – tiktai degančias lempas.

– Bet kokios čia degančios lempos, didumo sulig mažuoju piršteliu, kurių liepsnelė menka kaip smeigtuko galvutė?

– Tai yra, – paaiškino ji, – šio tamsaus metų laiko lempos. O kitados tai buvo lėlių lempos. Tačiau vaikai nebenori augti. Štai kodėl aš pardavinėju šias mažas lempeles, menkai nušviečiančias lietaus miglas.

– Vadinasi, jūs gyvenate, – paklausiau mažosios pardavėjos juodais drabužiais, – iš tų pinigų, kuriuos sumoka vaikai už jūsų lempas?

– Taip, – nuoširdžiai atsakė ji. – Bet uždirbu labai nedaug. Nelemtasis lietus dažnai užgesina mano lempeles kaip tik tada, kai ištiesiu ranką jas paduoti. O kai lempelės užgęsta, vaikai jų nebenori. Niekas nebegali jų iš naujo uždegti. Žinau, kitų jau neberasiu. Ir kai šios bus parduotos, liksime lietaus miglose.

– Vadinasi, tai vienintelė šviesa šiuo niūriu metų laiku. Bet kaip įmanoma tokia menka lempele nušviesti lietingas tamsybes?

– Lietus dažnai jas užgesina, – tarė ji, – ir jos niekam nebetinka nei laukuose, nei gatvėse. Tačiau reikia užsidaryti namuose. Vaikai pridengia lempeles delnais ir kiekvienas užsidaro su savo lempa ir veidrodžiu. Jos pakanka, kad jie matytų savo atspindį veidrodyje.

Valandėlę žvelgiau į mažulytes virpančias liepsneles.

– Deja, mažoji prekiautoja, – pasakiau, – tai liūdna šviesa, ir atvaizdai veidrodyje tikriausiai taip pat liūdni.

– Jie ne tokie jau liūdni, – atsakė mergaitė juodais drabužiais, purtydama galvą, – tol, kol neauga. Tačiau lempelės, kurias pardavinėju, nėra amžinos. Jų liepsnos pamažu blėsta, tarytum niūrus lietus jas slėgtų. O kai mano lempelės užgęsta, vaikai nebemato šviesos veidrodyje ir puola neviltin. Juos pagauna baimė, jog nežinos valandos, kada pradės augti. Štai kodėl jie aimanuodami išbėga į naktį. Tačiau man leidžiama kiekvienam vaikui parduoti tik po vieną lempą. Jeigu jie mėgina nusipirkti antrąją, ji užgęsta jų rankose.

Pasilenkiau dar arčiau prie mažosios pardavėjos ir norėjau paimti vieną iš jos lempų.

– Šiukštu jų nelieskit! – sušuko ji. – Jūs jau išaugote iš to amžiaus, kuriame dega mano lempos. Jos

skirtos tik lėlėms arba vaikams. Argi neturite savo namuose suaugusių žmonių lempos?

– Deja! – pasakiau. – Šiomis lietingomis dienomis, kai tvyro lietaus miglos, šiuo niūriu metu, kokio dar niekados nebuvo, dega tik jūsų vaikiškos lempos. Be to, aš taip pat norėčiau dar kartą žvilgtelėti į veidrodžio šviesą.

– Eime, – tarė mergaitė, – mudu pažiūrėsim kartu.

Siaurais sutrūnijusiais laiptais ji nusivedė mane į paprastą medinį kambarį, kur ant sienos spindėjo veidrodis.

– Tyliau! – tarė ji. – Tuoj aš jums parodysiu. Mano pačios lempa šviesesnė ir stipresnė už kitas, todėl aš nesijaučiu pati vargšiausia šiose lietingose tamsybėse. – Ir mergaitė pakėlė savo lempelę prie veidrodžio.

Tada jame pasirodė blyškus atspindys, kur vieną po kitos išvydau pažįstamas istorijas. Tačiau mažoji lempa melavo, melavo, melavo. Mačiau, kaip plunksnelė ant Kordelijos lūpų sujudėjo, kaip ji nusišypsojo ir pradėjo sveikti; su savo senu tėvu ji gyveno didžiuliame narvelyje kaip paukštis ir bučiavo žilą jo barzdą. Mačiau Ofeliją žaidžiant prie skaidraus tvenkinio vandens ir apkabinant Hamletą šlapiomis rankomis, apraizgytomis žibučių girliandomis. Mačiau Dezdemoną pabudus iš miego ir vaikš-

čiojant po gluosniais. Mačiau, kaip princesė Malena atitraukia rankas nuo senojo karaliaus akių, kaip ji juokiasi ir šoka. Mačiau išsivadavusią Melisandą, besigrožinčią savim šaltinyje.

Ir sušukau:

– Melagė lempelė!

– Cit! – tarė mažoji lempų pardavėja ir uždengė delnu man burną. – Tylėkit! Argi jums neužtenka šio niūraus lietaus?

Tada nuleidau galvą ir išėjau į lietingą naktį nepažįstamame mieste.

Apie jos gyvenimą

Nežinau, kur Monelė paėmė mane už rankos. Bet, manau, tai buvo vieną rudens vakarą, kai lietus jau būna šaltas.

– Ateik su mumis pažaisti, – pakvietė ji mane.

Monelė nešėsi pilną prijuostę senų lėlių ir badmintono kamuoliukų su suglamžytom plunksnom ir išblukusiais kaspinais.

Jos veidas buvo išblyškęs, o akys juokėsi.

– Ateik pažaisti, – tarė ji. – Mes nebedirbam, mes žaidžiam.

Buvo vėjuota ir purvina. Grindinys blizgėjo. Nuo krautuvės stogelių lašas po lašo varvėjo vanduo. Ant bakalėjos parduotuvių slenksčių nuo šalčio drebėjo merginos. Uždegtos žvakės atrodė raudonos.

Tačiau Monelė išsitraukė iš kišenės švino antpirštį, mažą alavinį kardą ir guminį kamuolį.

– Viskas jiems, – pasakė ji. – Tai aš einu pirkti, ko reikia.

– O kokiuose namuose jūs gyvenate, ką dirbate, iš kur gaunate pinigų, mažoji?..

– Monelė, – tarė mergaitė, spausdama man ranką. – Jie vadina mane Monele. Mūsų namai – tai namai, kur žaidžiama. Mes išginėm iš jų darbą, o pinigų, kurių dar turime, gavome pyragaičiams pirkti. Kasdien einu į gatvę ieškoti vaikų, papasakoju jiems apie mūsų namus ir juos parsivedu. Mes gerai pasislėpę, kad niekas mūsų nesurastų. Suaugusieji mus priverstų grįžti ir atimtų viską, ką turime. O mes norime būti visi kartu ir žaisti.

– O ką jūs žaidžiate, mažoji Monele?

– Viską žaidžiame. Didesnieji pasidaro sau šautuvus ir pistoletus, mažesnieji žaidžia su raketėmis, šokinėja per virvutę, mėtosi kamuoliu. Vieni šoka ratelius susikibę už rankų, kiti piešia ant langų gražius paveikslus, kurių niekas niekados nemato, ir pučia muilo burbulus, treti rengia savo lėles ir veda jas pasivaikščioti. O norėdami prajuokinti pačius mažiausius, skaičiuojam ant jų pirštelių.

Namo, kur Monelė mane nusivedė, langai atrodė užmūryti. Jis stovėjo nusisukęs nuo gatvės, ir visa šviesa sklido iš vidinio sodo. Jau tenai išgirdau laimingus balsus.

Trys vaikai pripuolę ėmė šokinėti apie mus.

– Monelė, Monelė! – šūkčiojo jie. – Monelė sugrįžo!

Jie pasižiūrėjo į mane ir sušnibždėjo:

– Koks jisai didelis! Ar jis žais su mumis, Monele?

Mergaitė atsakė:

– Netrukus suaugusieji bus su mumis. Jie ateis pas mažus vaikus. Jie išmoks žaisti. Mes įkursime jiems klasę, bet mūsų klasėje niekas nedirbs. Ar jūs alkani?

Visi vienu balsu sušuko:

– Taip, taip, laikas virti pietus.

Paskui jie sunešė mažus apskritus staliukus, lelijos lapų dydžio servetėles, taures, gilumo sulig antpirščiais, ir lėkštes, panašias į riešutų kevalus. Valgis buvo šokolado ir cukraus kruopelės, o vyno negalėjai įpilti į taures, nes baltų buteliukų, didumo sulig mažuoju pirštu, kakleliai buvo per siauri.

Senovinė menė aukštomis lubomis buvo pristatyta mažų alavinių žvakidžių, kuriose degė daugybė žalių ir rausvų žvakelių. Apskriti veidrodėliai ant sienų panėšėjo į veidrodžiais virtusias monetas. Lėles atskirti nuo vaikų galėjai tiktai iš to, kad jos nejudėjo. Lėlės sėdėjo krėsluose ir, pakėlusios rankas, šukavosi priešais mažus tualetinius staliukus arba jau gulėjo mažose vario lovelėse po antklodė-

mis, užtrauktomis joms iki pat smakro. O žemę dengė žalios samanos, kokiomis paprastai išklojamos medinių avidžių grindys.

Šie namai buvo panašūs į kalėjimą ar ligoninę. Tačiau tai buvo kalėjimas, į kurį uždaromi nekaltieji, norint apsaugoti juos nuo kančių, ligoninė, kur gydomasi nuo gyvenimo darbo. Monelė čia buvo sargė ir slaugė.

Mažoji Monelė žiūrėjo, kaip žaidžia vaikai. Tačiau ji buvo išblyškusi. Ko gero, alkana.

– Iš ko jūs gyvenate, Monele? – staiga paklausiau.

Ji nuoširdžiai man atsakė:

– Mes iš nieko negyvename. Mes nemokam to daryti.

Ir jinai pradėjo juoktis. Tačiau atrodė labai nusilpusi.

Ji atsisėdo prie sergančio vaiko, gulinčio lovelėje. Padavė jam vieną iš mažų baltų buteliukų ir ilgai sėdėjo palinkusi prie jo ir pravėrusi lūpas.

Būrelis vaikų šoko ratelį ir dainavo skardžiais balsais. Monelė pakėlė ranką ir juos sudraudė:

– Cit!

Paskui tylutėliai pasakė jiems kelis žodelius:

– Manau, kad sergu. Neikite toli, žaiskite šalia manęs. Rytoj kita mergaitė eis ieškoti gražių žais-

lų. Aš pasiliksiu su jumis. Mes tyliai linksminsimės. Cit! Neprieštaraukit! Vėliau žaisim gatvėse ir laukuose ir gausim valgyti visose krautuvėse. O kol kas suaugusieji mus priverstų gyventi, kaip gyvena visi kiti. Todėl reikia palaukti. Ką padarysi, bent jau būsime gerai prisižaidę.

Ir dar Monelė pasakė:

– Mylėkit mane. Aš jus visus myliu.

Paskui jinai, regis, užmigo prie sergančio vaiko.

Visi kiti vaikai žiūrėjo į ją ištempę kaklus.

Kažkoks drebantis balselis tyliai pratarė: „Monelė mirė“. Paskui stojo gūdi tyla.

Vaikai atsinešė prie lovos degančias žvakutes. Manydami, kad Monelė greičiausiai miega, jie išrikiavo priešais ją, tarytum lėlei, šviesiai žalius medelius, išdrožtus su smailiomis viršūnėmis, ir išdėliojo tarp jų baltas medines aveles, kad jos į ją žiūrėtų. Tada visi susėdo ir laukė, kas bus. Po valandėlės sergantis vaikas, pajutęs, kad Monelės skruostas atšalo, pradėjo verkti.

Apie jos pabėgimą

Vienas vaikas nuolatos žaisdavo su Monele. Tai buvo senais laikais, kai Monelė dar nebuvo išėjusi. Dieną jis nesiskirdavo su ja nė valandėlei, sėdėdavo šalia ir žvelgdavo į virpančias jos akis. Ji juokdavosi nei iš šio, nei iš to, ir jis juokdavosi nei iš šio, nei iš to. Kai ji miegodavo, jos praviros lūpos tarytum kalbėdavo gerus žodžius. Kai ji pabusdavo, iškart imdavo šypsotis, nes žinodavo, kad jis tuojau ateis.

Tai, ką juodu žaidė, nebuvo tikras žaidimas, nes Monelė turėjo dirbti. Tokia mažytė, jinai kiaurą dieną sėdėdavo už seno dulkino lango. Priešais stūksojo akla cemento siena, apšviesta liūdnos šiaurės šviesos. Tačiau Monelės pirščiukai lakstė baltiniais lyg tipendami baltos drobės takeliu, o smeigtukai, susmaigstyti į medžiagą, žymėjo kelio etapus. Sugniaužta dešinioji ranka tarytum maža karietaitė stūmėsi priekin palikdama užpakalyje siūlės provėžą, o adata, grieždama dantimis, kaišiojo plieninį liežuvį čia panirdama, čia išplauk-

dama paviršiun ir tempdama ilgą siūlą, pervertą per auksinę jos ąselę. Ir į kairiąją ranką buvo miela žiūrėti, nes ji švelniai glostė naują drobę, lygindama raukšles, lyg būtų patylomis taisiusi vėsų ligonio patalą.

Taigi vaikas žiūrėjo į Monelę ir tyliai džiaugėsi, nes jos darbas atrodė it žaidimas, o jinai kalbėjo jam paprastus žodžius, neturinčius didelės prasmės. Ji juokėsi šviečiant saulei, juokėsi lyjant lietui, juokėsi sningant. Jai patiko sušilti, sušlapti, sušalti. Jei ji turėdavo pinigų, juokdavosi galvodama, kad eis į šokius su nauja suknele. Jei būdavo be skatiko kišenėje, juokdavosi galvodama, kad visą savaitę valgys sprangias pupeles. Turėdama pinigų stengdavosi suteikti džiaugsmo kitiems vaikams, o kai jos sauja ištuštėdavo, susigūždavo ir pasislėpdavo savo alkyje ir skurde.

Ją nuolatos supo vaikai, žvelgiantys į ją išplėstomis akimis. Bet jai, regis, mieliausias buvo vaikas, kuris dieną praleisdavo su ja valandų valandas. Tačiau ji iškeliavo ir paliko jį vieną. Nė kartelio neužsiminė, kad iškeliaus, tik surimtėjo ir ilgėliau žiūrėdavo į jį. Be to, jis prisiminė, kad jinai paliovė mylėjusi visa, kas ją supo: savo mažąjį krėslą, pieštus žvėris, kuriuos atnešdavo vaikai, visus savo žaislus ir drabužius. Prispaudusi pirštą prie lūpų, ji svajojo apie kažką kita.

Ji iškeliavo vieną gruodžio vakarą, kai vaiko nebuvo šalia. Nešdamasi rankoje mirgančią lempelę, neatsigręždama žengė į tamsą. Kai vaikas atėjo, jis dar spėjo pamatyti juodame skersgatvio gale blėsuojant mažą liepsnelę. Viso labo tiek. Jis niekados daugiau nebematė Monelės.

Jis ilgai suko galvą, kodėl jinai iškeliavo nieko nepasakiusi. Jam regėjos, kad ji nenorėjo užsikrėsti jo liūdesiu. Jis įtikino save, kad ji nuėjo pas kitus vaikus, kuriems jos reikėjo. Su savo mirkčiojančia lempele nuėjo jiems į pagalbą, nešdama linksmą ugnelę, besijuokiančią naktyje. Galbūt tarėsi neturinti per daug mylėti jo, jo vieno, kad galėtų mylėti ir kitus nepažįstamus mažylius. Galbūt, kai adata su auksine ąsele nutempė karietaitę iki galo, iki pačio siūlės provėžos galo, Monelė pasijuto pavargusi nuo nebalintos drobės kelio, kuriuo tipeno jos pirštai. Žinoma, ji būtų norėjusi žaisti amžinai. Tačiau ir vaikas nežinojo amžino žaidimo paslapties. Galbūt ji užsigeidė pagaliau pamatyti, kas yra už senos aklos sienos, kurios akys nuo amžių buvo užmūrytos cementu. Galimas daiktas, jinai grįš. Užuot pasakiusi: „Iki pasimatymo, lauk manęs, būk geras!“, kad jis, įtempęs ausį, nuolatos klausytųsi kiekvienų žingsnių koridoriuje ir kiekvieno rakto brakštelėjimo spynoje, ji nieko nepasakė ir netikėtai grįžusi uždengs jam akis šiltais delniukais – taip, taip! – ir

sušuks: „Kukū!“ kaip paukštelis, parlėkęs į savo lizdą.

Vaikas prisiminė dieną, kai pirmąkart ją pamatė – visa purtoma juoko, ji straksėjo kaip trapi liepsninga baltuma. O jos akys buvo ežerai, kuriuose mintys raibuliavo nelyginant augalų šešėliai. Ji tiesiog ėmė ir pasirodė štai čia, ties gatvės posūkiu. Jos juoko pliūpsniai buvo panašūs į ilgai aidintį krištolinės taurės skambesį. Buvo žiemos prietema, tvyrojo rūkas. Šita krautuvė taip pat buvo atidaryta. Toks pat vakaras, viskas aplinkui taip pat, tas pats ūžesys ausyse: tik metai kiti ir laukimas. Jis atsargiai paėjo priekin. Viskas buvo panašu kaip pirmąjį kartą, tačiau šįsyk vaikas jos laukė: ar to neužteko, kad jinai ateitų? Ir jis lyg elgeta ištiesė delną per miglą.

Šį kartą Monelė neišniro iš nežinomybės. Jokia juoko bangelė nenuvilnijo rūku. Monelė buvo toli ir nebeprisiminė nei šio vakaro, nei metų. Kas žino? Galbūt ji naktį įsmuko į negyvenamą kambarėlį ir dabar stebi jį iš už durų, nesitverdama tyliu džiaugsmu. Vaikas žengė patyliukais, norėdamas ją netikėtai užklupti. Tačiau jos ten nebebuvo. Ir vis dėlto jinai grįš – taip, taip! – jinai grįš. Kiti vaikai jau gavo iš jos pakankamai laimės. Dabar jo eilė. Vaikas išgirdo savo balsą klastingai murmant:

„Aš šiandien esu geras!“ Žodžiai ištirpo, nutolo, išbluko kaip sena spalva, jau nutrinta prisiminimo aidų.

Vaikas atsisėdo ir ėmė kantriai laukti. Čia stovėjo nedidelis karklinis krėslas, dar saugantis jos kūno šilumą, ir jos mėgstamas suoliukas kojoms, čia gulėjo veidrodėlis, juo brangesnis, kad buvo perskeltas, ir paskutinė palaidinukė, kurią ji pasiuvo, palaidinukė, „vadinama Monele“, – išsitempusi, šiek tiek pasipūtusi, ji laukė savo šeimininkės.

Aliai vienas šio kambario daiktelis jos laukė. Rankdarbių staliukas taip ir liko atidarytas. Metras apskritoje dėžutėje gulėjo iškišęs žalią liežuvį su įvertu žiedu. Išlankstytoje nosinių drobėje kilo baltos kalvelės. Už jos stirksojo adatų smaigaliai, panašūs į pasislėpusias ietis. Dailus geležies antpirštėlis atrodė it pamesta karinė skrybėlė. Žirklės nelyginant koks plieno slibinas tingiai pravėrė nasrus. Taigi visi daiktai miegojo laukdami jos. Mažoji karietaitė, lanksti ir vikri, nebevažinėjo šiame apkerėtame pasaulyje, skleisdama savo jaukią šilumą. Visa keista mažoji darbo pilis snūduriavo. Vaikas neprarado vilties. Durys tuoj tylutėliai atsivers, suplazdens linksma liepsnelė, baltosios kalvos išsilygins, plonosios ietys susidauš, karinė skry-

bėlė atras savo rausvą galvą, plieno slibinas sučeksės nasrais, mažoji karietaitė pasileis riedėti visais keliais, o išblėsęs balsas vėl pasakys: „Aš šiandien esu geras!“ Argi stebuklai niekados nepasikartoja?

Apie jos kantrybę

Atsidūriau kažkokiame siaurame ir tamsiame užkampyje, dvelkiančiame liūdnu nuvytusių žibuoklių kvapu. Niekaip negalėjau aplenkti šios vietos, savotiško ilgo pasažo. Apčiuopomis grabinėdamas aplinkui, paliečiau mažą susigūžusį kūnelį, kaip kitados sapne, perbraukiau per plaukus ir apgraibiau veidą – jo bruožai buvo man pažįstami. Man pasirodė, jog veidelis susiraukė po mano pirštais, ir supratau, kad aptikau Monelę, vieną miegančią šioje tamsioje vietoje.

Nustebęs šūktelėjau ir pasakiau jai, nei verkiančiai, nei besijuokiančiai:

– O Monele! Vadinasi, tu pabėgai toli nuo mūsų ir miegi čia kaip kantrus kiškelis vagoje?

Ji išplėtė akis ir pravėrė lūpas – kaip kitados, kai ko nors nesuprasdavo ir melsdavo mylimo žmogaus ją suprasti.

– O Monele, – pasakiau, – visi vaikai verkia tuščiame name. Žaislus nuklojo dulkės, mažoji lempa

užgeso, juokas, skambėjęs visose kertelėse, nuščiuvo, ir visi grįžo prie darbo. Tačiau manėme, kad esi kitur. Manėme, kad žaidi toli nuo mūsų, tokioje vietoje, ligi kurios negalėtume nusigauti. O tu štai miegi įsispraudusi kamputyje kaip laukinis žvėriukas, miegi ant sniego, kurio baltumą taip mėgai.

Tada ji prabilo, ir jos balsas šioje tamsioje vietoje – keistas dalykas – buvo toks pat kaip anksčiau. Nesusilaikęs apsiverkiau, ir ji nušluostė man ašaras savo plaukais, nes nieko daugiau neturėjo.

– O mielasis, – tarė ji, – tik jau neverk. Tau reikia akių, kad galėtum dirbti, kol bus gyvenama iš darbo, o kitokie laikai dar neatėjo. Tau negalima pasilikti šioje šaltoje ir tamsioje vietoje.

Tada sukūkčiojau ir pasakiau:

– O Monele, betgi tu bijodavai tamsos?

– Jau nebebijau, – atsakė ji.

– O Monele, betgi tu bijodavai šalčio it mirties rankos?

– Jau nebebijau šalčio, – atsakė ji.

– Be to, tu čionai viena, viena vičvienaitė, nors esi dar vaikas, o tu verkdavai, kai būdavai viena.

– Aš nebesu viena, – atsakė ji, – nes laukiu.

– O Monele, ko gi tu lauki, kai miegi susigūžusi šioje tamsioje vietoje?

– Nežinau, – atsakė ji, – bet laukiu. Ir esu su savo laukimu.

Tada pastebėjau, kad visas jos veidelis įsitempęs nuo didžiulės vilties.

– Tau negalima pasilikti, – pakartojo ji, – šioje šaltoje ir tamsioje vietoje, mano mylimasai. Grįžk pas savo draugus.

– Ar nenorėtum rodyti man kelio ir mane mokyti, Monele, kad ir aš turėčiau kantrybės tavęs laukti? Aš esu toks vienišas!

– O mylimasai, – tarė ji, – nesugebėčiau tavęs mokyti kaip kitados, kai buvau, kaip sakei, mažas žvėriukas. Tu tikrai viską pats suprasi, ilgai ir įtemptai mąstydamas, taip kaip aš ūmai viską išvydau miegodama.

– Ar prisiglaudei čia, Monele, užmiršusi savo praėjusį gyvenimą, ar vis dar mus prisimeni?

– Kaip galėčiau, mano mylimasai, tave užmiršti? Jūs gi esate mano laukime, šalia kurio miegu. Bet šito negaliu paaiškinti. Pameni, aš labai mylėjau žemę ir išrovusi gėles vėl jas pasodindavau. Pameni, dažnai sakydavau: „Jei būčiau mažas paukštelis, išvažiuodamas įsidėtum mane į kišenę“. O mano mylimasai, esu čia geroje žemėje kaip juoda sėkla ir laukiu, kol būsiu paukštelis.

– O Monele, tu miegi prieš išskrisdama toli nuo mūsų.

– Ne, mano mylimasai, nežinau, ar išskrisiu – nieko nežinau. Bet aš susivyniojau į tai, ką myliu, ir

miegu šalia savo laukimo. O prieš užmigdama buvau mažas žvėriukas, kaip sakei, nes panėšėjau į pliką kirmėlaitę. Vieną dieną mudu radome baltutėlį šilkinį kokoną, kuriame nebuvo nė menkiausios skylutės. Tu jį pralupai, nenaudėli, ir pamatėme, kad jis tuščias. Bet ar nemanai, kad sparnuota būtybėlė jau buvo iš jo išlindusi? Tik niekas nežino kaip. Prieš tai ji ilgai miegojo. O prieš užmigdama buvo plika kirmėlaitė, akla kaip visos kirmėlaitės. Įsivaizduok, mano mylimasai (tai netiesa, bet štai kaip dažnai galvoju), kad aš nusiaudžiau mažą kokoną iš to, ką myliu: iš žemės, žaislų, gėlių, vaikų, žodelių ir prisiminimo apie tave, mano mylimasai; šis baltas šilkinis lizdelis neatrodo man nei šaltas, nei tamsus. Tačiau kiti, ko gero, apie jį taip nemano. Gerai žinau, kad jis neatsivers ir liks uždaras kaip kokonas, kurį radome kadaise. Bet manęs tenai nebebus, mano mylimasai. Nes aš laukiu, kol išskrisiu lyg sparnuotas vabzdys, nors niekas nežino kaip. Ir kur noriu nuskristi, visai nežinau, tačiau toks yra mano laukimas. Ir dar vaikai, ir tu, mano mylimasai, ir diena, kai žemėje nebebus dirbama, yra mano laukimas. Vis dar esu mažas žvėriukas, mano mylimasai – geriau nemoku paaiškinti.

– Eime, eime su manim iš šios tamsios vietos, Monele. Žinau, kad apie visa tai negalvoji, ir pasislėpei tik norėdama išsiverkti. Bet pagaliau radau

tave vieną vičvienaitę, čia miegančią, vieną vičvienaitę, čia laukiančią, tad eime su manim iš šio tamsaus ankšto užkampio.

– Eik iš čia, o mano mylimasai, – tarė Monelė, – nes kitaip daug kentėtum. O aš negaliu eiti, nes namai, kuriuos nusiaudžiau, yra aklinai uždari ir išeisiu iš jų kitu keliu.

Tada Monelė apkabino mane už kaklo, ir jos bučinys – keistas dalykas – buvo panašus į senų laikų bučinius. Štai kodėl aš vėlei apsiverkiau, o ji nušluostė man ašaras savo plaukais.

– Neverk, – pasakė ji, – jei nenori man, laukiančiai, užgauti širdies. Galbūt aš taip ilgai nė nelauksiu. Taigi daugiau nesisielok. Juk aš laiminu tave, kad padėjai man miegoti mažam šilkiniam lizdely, kurio geriausias baltas šilkas yra iš tavęs – dabar miegosiu jame susirietusi į kamuoliuką.

Ir Monelė kaip kitados per miegus susivyniojo į kamuoliuką priešais nežinomybę ir pasakė: „Aš jau miegu, mano mylimasai“.

Taigi aš ją radau. Tačiau kaip galėjau būti tikras, kad vėlei rasiu ją šiame ankštame ir tamsiame užkampyje?

Apie jos karalystę

Tą naktį skaičiau, ir mano pirštas vedžiojo eilutes ir žodžius, o mintys buvo kitur. Juodas lietus plakė žemę įstrižais kirčiais. Lempos šviesa krito ant šaltų židinio pelenų. Mano burna buvo pilna purvo ir nuodėmės skonio, nes pasaulis atrodė tamsus ir mano šviesa užgeso. Aš tris kartus sušukau:

– Duokit man purvino vandens negarbės troškuliui numalšinti.

O, aš esu su nuodėminguoju: tieskite pirštus į mane!

Apmėtykite juos purvais, nes jie nejaučia man paniekos.

Septynios sklidinos kraujo taurės manęs lauks ant stalo ir aukso karūna tarp jų žaižaruos.

Tačiau suskambo balsas, kuris nebuvo man svetimas, ir veidas tosios, kuri pasirodė, nebuvo man nepažįstamas. Ji sušuko šiuos žodžius:

– Balta karalystė! Balta karalystė! Aš pažįstu baltą karalystę!

Nusukau galvą ir nė kiek nenustebęs tariau:

– Meluojanti galvute, meluojanti burnele, daugiau nebėra karalių nei karalysčių. Ir aš bergždžiai trokštu raudonos karalystės: deja, tie laikai jau praėjo. O šitoji karalystė yra juoda, bet argi tai karalystė? Čia mosikuoja rankomis visas būrys tamsių karalių. Ir niekur pasaulyje nėra baltos karalystės nei balto karaliaus.

Tačiau ji vėlei sušuko tuos pačius žodžius:

– Balta karalystė! Balta karalystė! Aš pažįstu baltą karalystę!

Norėjau sugriebti ją už rankos, bet ji išsisuko.

– Nepadės nei liūdesys, – tarė ji, – nei prievarta. Tačiau yra balta karalystė. Eik su mano žodžiais. Įsiklausyk.

Ir nutilo. O aš nugrimzdau į prisiminimus.

– Nepadės nei prisiminimai, – tarė ji. – Eik su mano žodžiais. Įsiklausyk.

Ir nutilo. O aš nugrimzdau į apmąstymus.

– Nepadės nei mąstymas, – tarė ji. – Eik su mano žodžiais. Įsiklausyk.

Ir nutilo.

Tada sunaikinau savo prisiminimų liūdesį ir prievartos troškulį, ir visas mano protas išnyko. Liko tik mano laukimas.

– Štai taip, – tarė ji, – ir tu pamatysi karalystę, bet nežinau, ar įžengsi į ją. Juk suprasti mane gali

tik tie, kurie nesupranta, ir apčiuopti mane gali tik tie, kurie jau neapčiuopia, ir atpažinti mane gali tik tie, kurie neprisimena. Iš tiesų, štai tu mane turi ir nebeturi. Įsiklausyk.

Tada įsiklausiau laukdamas.

Tačiau nieko neišgirdau. O ji papurtė galvą ir tarė:

– Tu gailiesi savo prievartos ir savo prisiminimų, tad nesunaikinai jų iki galo. Reikia naikinti, kad gautum baltąją karalystę. Viską išpažink, ir būsi išlaisvintas. Atiduok man į rankas savo prievartą ir savo prisiminimus, ir aš juos sunaikinsiu, nes kiekviena išpažintis yra sunaikinimas.

Tada sušukau:

– Viską tau atiduosiu, taip, taip, viską tau atiduosiu! O tu pasiimsi ir sunaikinsi, nes pats esu per silpnas.

Aš troškau raudonos karalystės. Regėjau kruvinus karalius, galandančius ginklų ašmenis. Moterys pajuodusiais paakiais verkė opiumo prikrautuose laivuose. Begalė piratų užkasinėjo salų smėlyje sunkias aukso luitų skrynias. Kiekvieną gatvės merginą galėjai gauti už dyką. Vagys brėkštant rytui nesislapstydami traukė keliais. Daugybė jaunų merginų be soties mėgavosi skanėstais ir kūno malonumais. Būrys balzamuotojų auksino lavonus mėlynoje naktyje. Vaikai troško tolimų meilių ir nepa-

žįstamų žmogžudysčių. Nuogi kūnai nuklodavo šiltų pirčių plokštes. Viskas buvo įtrinta deginančiais prieskoniais ir apšviesta raudonomis žvakėmis. Tačiau šioji karalystė nugrimzdo po žeme, ir aš atsibudau tamsybėse.

Taigi atsidūriau juodoje karalystėje, kuri nėra tikra karalystė, nes joje pilna karalių, kurie laiko save karaliais ir temdo ją savo darbais ir įsakymais. Niūrus lietus plaka ją dieną naktį. Ilgai klaidžiojau visokiais keliais, kol vidury nakties priešais mane išniro virpantis lempos žiburėlis. Lietus žliaugė mano galva, bet aš gyvenau po mažąja lempa. Toji, kuri ją turėjo, buvo vardu Monelė, ir mudu abu žaidėme šioje juodoje karalystėje. Tačiau vieną vakarą mažoji lempa užgeso, ir Monelė pabėgo. Ilgai ieškojau jos tamsybėse, bet niekur negalėjau rasti. Ir tą vakarą ieškojau jos knygose, bet ieškok neieškojęs... Paklydau juodojoje karalystėje, ir vis negaliu pamiršti Monelės žiburėlio. Ir mano burnoje negarbės skonis.

Vos tik baigiau savo kalbą, pajutau, kad manyje viskas sugriuvo. Mano laukimą nušvietė virpesys, aš išgirdau tamsybes, ir jos balsas kalbėjo:

– Užmiršk visut viską, ir visut viskas tau grįš. Užmiršk Monelę, ir ji tau sugrįš. Toks yra naujas žodis. Būk kaip mažutis šunytis dar užmerktomis akimis, kuris šaltu snukučiu apgraibom ieško būdos.

Paskui toji, kuri su manim kalbėjo, sušuko:

– Balta karalystė! Balta karalystė! Aš pažįstu baltą karalystę!

Mane prislėgė užmarštis, ir mano akys suspindo nekaltumu.

O toji, kuri su manim kalbėjo, sušuko:

– Balta karalystė! Balta karalystė! Aš pažįstu baltą karalystę!

Užmarštis prasiskverbė į mane, ir mano proto buveinė lig pačių gelmių nušvito nekaltumu.

O toji, kuri su manim kalbėjo, dar sušuko:

– Balta karalystė! Balta karalystė! Aš pažįstu baltą karalystę! Štai karalystės raktas: raudonoje karalystėje yra juoda karalystė, juodoje karalystėje yra balta karalystė, baltoje karalystėje...

– Monelė, – sušukau, – Monelė! Baltoje karalystėje yra Monelė!

Ir karalystė iškilo priešais akis. Tačiau ji buvo užmūryta baltumu.

Tada paklausiau:

– O kurgi šios karalystės raktas?

Tačiau toji, kuri su manim kalbėjo, daugiau nepravėrė lūpų.

Apie jos prisikėlimą

Luvetė žalia vaga nusivedė mane iki palaukės. Toliau buvo aukštuma, ir ties horizontu ruda linija kirto dangų. Liepsnojantys debesys jau linko į vakarus. Silpnoje vakaro šviesoje įžiūrėjau mažus klaidžiojančius šešėlius.

– Netrukus pamatysim, – tarė ji, – kaip užsidegs laužas. O rytoj jis užsidegs jau toliau. Nes jie niekur neužsibūna. Ir užkuria tik po vieną laužą kiekvienoje vietoje.

– Kas jie tokie? – paklausiau Luvetės.

– Niekas nežino. Tai baltai apsirengę vaikai. Kai kurie atėjo iš mūsų kaimų. O kiti keliauja jau seniai.

Išvydome ugnelę, šokinėjančią ant aukštumos.

– Štai jų laužas, – pasakė Luvetė. – Dabar galėsim juos surasti. Mat jie apsistoja nakčiai ten, kur užkuria ugnį, o kitą dieną keliauja toliau.

Kai mudu priėjome kalvos keterą, kur degė ugnis, išvydome aplink laužą daugybę baltų vaikų.

Tarp jų atpažinau mažąją lempų pardavėją, kurią kitados buvau sutikęs juodame lietingame mieste. Ji, regis, vadovavo vaikams ir kažką jiems kalbėjo.

Ji atsikėlė tarp sėdinčių vaikų ir pasakė man:

– Aš jau nepardavinėju melagių lempelių, kurios užgesdavo po niūriu lietumi.

Mat atėjo laikai, kai melas užėmė tiesos vietą, kai apgailėtinas darbas pražuvo.

Mes žaidėme Monelės name, tačiau lempos buvo žaislai, o namas – tik prieglauda.

Monelė mirė. Esu ta pati Monelė, atsikėliau iš miego, ir vaikai išėjo naktį kartu su manim. Keliausime per visą pasaulį.

Ji pasisuko į Luvetę:

– Eime su mumis, – tarė ji, – ir būk laiminga meluodama.

Luvetė nubėgo pas vaikus ir buvo aprengta baltai kaip visi.

– Mes keliaujam, – vėl prakalbo toji, kuri mums vadovavo, – ir meluojam kiekvienam sutiktajam, kad suteiktume džiaugsmo.

Mūsų žaislai buvo melai, o dabar visi daiktai yra mūsų žaislai.

Tarp mūsų niekas nekenčia ir niekas nemiršta: sakome, kad anie stengias pažinti liūdną tiesą, kurios niekur nėra. Tie, kurie nori pažinti šią tiesą, palieka mus ir nueina savo keliu.

Mes, priešingai, netikim pasaulio tiesom nė iš tolo, nes jos veda į liūdesį.

O mes norime vesti mūsų vaikus į džiaugsmą. Dabar suaugusieji galės ateiti pas mus, ir išmokysim juos iliuzijų ir nežinojimo.

Parodysim jiems laukų gėleles, kokių jie nematė, nes kiekviena bus nauja.

Ir stebėsimės kiekvienu kraštu, kurį pamatysim, nes kiekvienas kraštas bus naujas.

Šiame pasaulyje mums nėra panašumų, ir prisiminimų nėra.

Viskas nepaliaujamai keičiasi, ir mes pripratom prie permainų.

Štai kodėl kuriame ugnį kas vakarą kitoj vietoj; o susėdę prie laužo, prasimanome akimirkos malonumui istorijų apie pigmėjus ir gyvas lėles.

O kai laužas užgęsta, persiimam kitu melu ir džiaugiamės, kad stebimės juo.

O rytą nebeatpažįstam savo veidų, nes vieni galbūt troško sužinoti teisybę, o kiti prisimena tik vakarykščius melus.

Taigi keliaujam iš krašto į kraštą, ir minios plaukia pas mus, ir tie, kurie nutaria prisidėti prie mūsų, tampa laimingi.

Tada, kai gyvenom mieste, privalėjome dirbti vis tuos pačius darbus ir tuos pačius žmones mylėjom; vienodas darbas mus vargindavo ir sielvartavom matydami, kaip kenčia ir miršta mūsų mylimi žmonės.

Mūsų klaida buvo ta, kad šitaip sustojom gyvenime ir vienoj vietoj sustingę žiūrėjom, kaip visut viskas teka, arba mėginome sustabdyti gyvenimą ir susikurti amžiną būstą tarp netvariųjų griuvėsių.

Tačiau meluojančios mažosios lempos nušvietė mums laimės kelią.

Žmonės, ieškodami džiaugsmo prisiminimuos, priešinas būčiai ir puikuojas pasaulio tiesa, kuri teisingumą praranda, vos tiktai tampa tiesa.

Jie graužiasi dėl mirties, nors jinai teatspindi jų mokslą ir nepajudinamus įstatymus; jie sielvartauja, kad blogai pasirinko skaičiuodami ateitį pagal senąsias tiesas ir senus troškimus.

Mums kiekvienas troškimas naujas, ir trokštame tiktai melo akimirkos; kiekvienas prisiminimas teisingas, o tiesą mes atsisakėm pažinti.

Darbas veda į pražūtį, nes sustabdo mūsų gyvenimą ir jį padaro vienodą.

O bet koks įpratimas mums pragaištingas, nes trukdo suvis atsidėti naujiesiems savo melams.

Tokie buvo žodžiai tosios, kuri mums vadovavo.

Aš meldžiau Luvetės grįžti su manim pas savo tėvus, bet iš jos akių supratau, kad ji manęs nebepažįsta.

Kiaurą naktį gyvenau sapnų ir melų pasaulyje ir mėginau išmokti naujagimio nežinojimo, iliuzijų ir stebėjimosi.

Paskui šokančios liepsnelės išblėso.

Tada liūdnoje naktyje pamačiau verkiant nekaltus vaikus, dar nepraradusius atminties.

O kitus ūmai pagavo darbo karštligė: jie tamsoje pjovė varpas ir rišo jas į pėdus.

O kiti, užsigeidę pažinti tiesą, atsuko blyškius veidelius į šaltus pelenus ir mirė drebėdami su savo baltais drabužėliais.

Tačiau kai suplastėjo rožinis dangus, toji, kuri mums vadovavo, atsikėlusi ir nebeprisimindama mūsų nei tų, kurie buvo užsigeidę pažinti tiesą, leidosi į kelią ir daugybė baltų vaikų nusekė paskui ją.

Jų būrys buvo linksmas ir tyliai iš visko juokėsi.

O kai nusileido vakaras, jie vėlei sukrovė šiaudų laužą.

Ir liepsnos vėlei išblėso, o vidury nakties pelenai atšalo.

Tada Luvetė viską prisiminė. Nutarusi verčiau mylėti ir kentėti, ji priėjo prie manęs su savo balta suknele, ir mudu tekini pasileidome per laukus.

VAIKŲ KRYŽIAUS ŽYGIS

Marcel Schwob

LA CROISADE DES ENFANTS

© Vertimas į lietuvių kalbą,
Diana Bučiūtė, 1999
© „Andrena“, „Dictum“, 1999

Circa idem tempus pueri sine rectore sine duce de universis omnium regionum villis et civitatibus versus transmarinas partes avidis gressibus cucurrerunt, et dum quaereretur ab ipsis quo currerent, responderunt: Versus Jherusalem, quaerere terram sanctam... Adhuc quo devenerint ignoratur. Sed plurimi redierunt, a quibus dum quaereretur causa cursus, dixerunt se nescire. Nudae etiam mulieres circa idem tempus nihil loquentes per villas et civitates cucurrerunt...[1]

[1]Apie tą pat laiką iš visų kraštų, iš visų miestų ir valstybių subėgę berniukai be jokio vyresniojo, be jokio vadovo sparčiai žygiavo užjūrio linkui, o klausinėjami, kur taip skubą, atsakė: „Į Jeruzalę, Šventosios Žemės atgauti..." Kol kas nežinoma, kaip toli jie buvo nusigavę. Bet daugelis grįžo ir klausinėjami apie žygio priežastį sakėsi nežiną. Be to, apie tą pat laiką per miestus ir valstybes bėgo nieko nekalbančios nuogos moterys... (*Lot.*)

Goljaro pasakojimas

Ašai, vargšas goljaras[2], bedalis dvasininkas, klajojąs miškais keliais ir mūsų Viešpaties vardan meldžiąs kasdienės duonos, regėjau Dievui mielą reginį ir girdėjau mažų vaikelių žodžius. Žinau, kad mano gyvenimas toli gražu nėra šventas ir kad ne sykį pasidaviau pagundoms po pakelės liepomis. Broliai, duodantys man vyno, puikiai mato, jog esu menkai pratęs jį gerti. Bet aš nepriklausau sektai, žalojančiai vaikus. Tie piktadariai išduria mažutėliams akis, nupjauna kojas ir suriša rankas, o paskui rodo juos ir žadina gailestį. Štai kodėl išsigandau išvydęs tą vaikų pulką. Be abejo, mūsų Viešpats juos apgins. Tauškiu, kas užeina ant seilės, nes mano širdis trykšta džiaugsmu. Juokiuosi iš pavasario ir visko, ką regiu. Esu ne per bukliausias. Dvasininko tonzūra man buvo išskusta dešimtmečiam, ir jau

[2] *Goljarais* viduramžiais buvo vadinami nedrausmingi dvasininkai, tapę klajojančiais poetais ir kūrę satyrines, Bažnyčią pašiepiančias dainas.

spėjau pamiršti lotyniškus žodžius. Aš panašus į žiogą: strykčioju tai čia, tai ten, čirškiu, kartais išskleidžiu spalvotus sparnelius, o mano galvelė – tuščia tuštutėlė. Šnekama, kad šventasis Jonas dykumoje maitinosi žiogais. Daug reikėtų jų suvalgyti. Bet juk šventasis Jonas nebuvo toks žmogus kaip mes.

Jaučiu didžią pagarbą šventajam Jonui, nes jis buvo bastūnas ir kalbėjo trumpai drūtai. Tik, man rodos, jo žodžiai turėtų būti švelnesni. Pavasaris šiemet taip pat švelnus. Niekada dar nėra buvę tiekos baltų ir rausvų žiedų. Pievos gaivios, lietaus išpraustos. Visur ant gyvatvorių žėri mūsų Viešpaties kraujas. Mūsų Viešpats Jėzus yra lelijos spalvos, bet Jo kraujas skaisčiai raudonas. Kodėl? Nežinau. Tai turėtų būti paaiškinta kokiame nors pergamente. Jei išmanyčiau raštininko darbą, tai turėčiau pergamento ir rašyčiau. Tuomet kas vakarą sočiai prisikirsčiau. Eičiau į vienuolynus melstis už mirusius brolius ir surašinėčiau jų vardus į savo ritinėlį. Nešiočiausi tą savo ritinėlį iš vienos abatijos į kitą. Bet ašai nežinau savo mirusių brolių vardų. Galimas daiktas, kad ir mūsų Viešpačiui nė kiek nerūpi juos žinoti. Man pasirodė, jog visi tie vaikai neturi vardų. O jie, be abejo, mūsų Viešpaties Jėzaus išrinktieji. Jie užtvindė kelią kaip baltų bičių spiečius. Nežinau, iš kur jie atkako. Tai buvo mažutėliai piligrimai. Jie nešėsi riešutmedžio ir beržo lazdas, o ant

peties – kryžių, ir visi tie kryžiai buvo įvairių spalvų. Mačiau ir žalių, kurie, matyt, buvo susiūti iš lapų. Tie vaikai buvo laukiniai, tamsuoliai. Jie dausino nežinia kur. Tikėjo einą į Jeruzalę. Mano galva, Jeruzalė toli, o mūsų Viešpats turi būti arčiau mūsų. Jie nenueis į Jeruzalę. Tačiau Jeruzalė ateis pas juos. Kaip ir pas mane. Visų šventų dalykų tikslas – džiaugsmas. Mūsų Viešpats yra čionai, ant šio paraudonijusio spyglio ir ant mano lūpų, ir mano skurdžiame žodyje. Juk ašai mąstau apie Jį, ir Jo kapas yra mano mintyse. Amen. Prigulsiu štai čia, saulės atokaitoje. Tai šventa vieta. Mūsų Viešpaties kojos pašventino kiekvieną vietelę. Pamiegosiu. Tegu Jėzus vakare užmigdo tuos baltus vaikelius, nešančius kryžių. Iš tiesų sakau Jam. Mane kirste kerta miegas. Iš tiesų sakau Jam, nes Jis, galimas daiktas, jų nė nematė, o Jis turi rūpintis mažutėliais. Pusiaudienio karštis lenkia mane prie žemės. Visi daiktai balti. Tebūnie taip. Amen.

Raupsuotojo pasakojimas

Jei norite suprasti, ką pasakysiu, žinokit, kad vaikštau apsidengęs galvą baltu gobtuvu ir barškindamas kieto medžio tarškynę. Nebežinau, koks mano veidas, bet savo rankų baidausi. Jos lapatuoja prieš mane it kažkokie žvynuoti, lavoniško baltumo gyviai. Norėčiau jas nusikirsti. Man gėda, kai jos ką nors liečia. Man rodosi, kad raudoni vaisiai, kuriuos skinu, bąla jų palytėti, o vargšės šaknys, kurias raunu, iškart vysta. *Domine ceterorum, libera me!*[3] Išganytojas neatpirko mano blyškiaveidės nuodėmės. Esu užmirštas iki prisikėlimo. Kaip rupūžė, tūnanti tamsios uolos plyšy šaltoje mėnesienoje, aš liksiu įkalintas šlykščiame apvalkale, kai kiti prisikels su skaisčiu savo kūnu. *Domine ceterorum, fac me liberum; leprosus sum*[4]. Esu vienišas, ir mane

[3]Kitų Viešpatie, išvaduok mane (*lot.*).

[4]Kitų Viešpatie, išvaduok mane: esu raupsuotas (*lot.*).

kausto siaubas. Tik mano dantys išlaikė prigimtinį baltumą. Žvėrys gąsdinasi mane pamatę, ir mano siela norėtų ištrūkti. Šviesa traukiasi nuo manęs. Prieš tūkstantį du šimtus dvylika metų jų Išganytojas juos išganė, o manęs nepasigailėjo. Manęs nekliudė Jį pervėrusi kruvina ietis. Galbūt jų Viešpaties kraujas būtų mane išgydęs. Aš dažnai galvoju apie kraują: galėčiau kąsti, nes mano dantys švarūs. Kadangi Jis nepanoro man jo duoti, trokštu nutverti ką nors, priklausantį Jam. Štai kodėl sekiau vaikus, kurie leidosi iš Vandomo krašto į Luaros mišką. Jie nešėsi kryžius ir buvo atsidavę Jam. Jų kūnai buvo Jo kūnas, o manęs Jis nepadarė savo kūno dalimi. Blyškus apvalkalas – mano prakeikimas šioje žemėje. Tykojau geisdamas įsisiurbti į Jo vaiko kaklą ir išgerti nekalto kraujo. *Et caro nova fiet in die irae*[5]. Rūstybės dieną mano kūnas bus naujas. O visų paskutinis ėjo jaunutis raudonplaukis berniukas. Aš jį nusižiūrėjau; netikėtai prišokęs, užgniaužiau jam burną savo baisiomis rankomis. Jis buvo apsirengęs tik šiurkščiais marškiniais; jo kojos buvo basos, o akys liko giedros ir ramios. Jis pažvelgė į mane be nuostabos. Tuomet, supratęs, kad jis nešauks, panorau dar išgirsti žmogaus balsą ir atitraukiau rankas nuo jo burnos. Jis nenusišluostė lūpų. O jo akys, regis, žvelgė kažkur kitur.

[5]Ir naujas kūnas bus Rūstybės dieną (*lot.*).

– Kas tu? – paklausiau.

– Jonas teutonas, – atsakė jis. Jo žodžiai buvo skaidrūs ir išganingi.

– Kur tu eini? – vėl paklausiau.

Jis atsakė:

– Į Jeruzalę, Šventosios Žemės užkariauti.

Tada pratrūkau juokais ir pasiteiravau:

– O kur ta Jeruzalė?

Jis atsakė:

– Nežinau.

Aš vėl paklausiau:

– Kas ta Jeruzalė?

Jis atsakė:

– Mūsų Viešpats.

Tada vėl prajukau ir pasiteiravau:

– Kas tavo Viešpats?

Jis tarė:

– Nežinau. Jis yra baltas.

Išgirdus paskutinį žodį, įtūžis pagavo mane, ir aš, iššiepęs dantis po gobtuvu, pasilenkiau prie jo skaistaus kaklo, o kadangi jis neatsitraukė, paklausiau:

– Kodėl manęs nebijai?

Jis atsakė:

– Ko man bijoti tavęs, baltasis žmogau?

Tada nežmoniška rauda supurtė mane, aš puoliau kniūbsčias ant žemės, pabučiavau ją kraupiomis savo lūpomis ir sušukau:

– Juk aš esu raupsuotas!

O vaikas teutonas pasižiūrėjo į mane ir skaidriu balsu pasakė:

– Aš nežinau.

Jis manęs neišsigando! Jis manęs neišsigando! Mano šiurpulingas blyškumas jam panašus į jo Viešpaties baltybę. Ir aš, paėmęs saują žolės, nuvaliau jam burną ir rankas. Paskui tariau:

– Keliauk ramybėje pas savo baltąjį Viešpatį ir pasakyk, kad Jis mane užmiršo.

O vaikas tylomis pažvelgė į mane. Išlydėjau jį iš juodo miško. Jis ėjo nedrebėdamas. Mačiau, kaip raudoni jo plaukai išnyko tolumoj, saulės šviesoje. *Domine infantium, libera me!*[6] O, kad mano medinės tarškynės garsas pasiektų Tave kaip tyras varpų skambesys! Valdove tų, kurie nežino, išvaduok mane!

[6]Vaikų Viešpatie, išvaduok mane (*lot.*).

Popiežiaus Inocento III pasakojimas

Toli nuo smilkalų ir arnotų, man be galo lengva kalbėtis su Dievu šiame savo rūmų kambaryje, kurio paauksinimus nugraužė laikas. Čionai, niekieno nelaikomas už pažastų, ateinu aš pamąstyti apie savo senatvę. Per Mišias mano dvasia pakyla ir kūnas išsitiesia; šventasis vynas žaižaruoja mano akyse, o mano mintis patepa taurieji aliejai; bet šiame nuošaliame bazilikos kampelyje, kur esu vienas, galiu sulinkti po žemiško nuovargio našta. *Ecce homo!* Juk iš tiesų Viešpats turbūt negirdi savo dvasininkų balso per laiškų ir bulių pompastiką; ir, be abejo, nei purpuras, nei brangenybės, nei paveikslai jam ne prie širdies; tačiau jam galbūt kelia gailestį apverktinas mano lemenimas šiame mažame kambarėlyje. Viešpatie, esu labai senas, ir štai aš priešais Tave, apsirengęs baltai, vardu Inocentas, ir Tu žinai, kad

aš nieko nežinau. Atleisk man popiežystę, ji man buvo paskirta, ir aš ją priėmiau. Ne aš skirsčiau garbingus postus. Man labiau patinka žiūrėti į Tavo saulę pro šį apskritą langą negu nuostabiuose mano vitražų atspindžiuose. Leisk man dejuoti kaip paprastam seniui ir atgręžti Tavęsp blyškų raukšlėtą veidą, kurį jau taip sunku iškelti iš amžinosios nakties bangų. Žiedai smunka nuo sulysusių pirštų tarytum bėgančios nuo manęs paskutinės gyvenimo dienos.

Mano Dieve! Esu Tavo vietininkas žemėje ir tiesiu Tavęsp ranką, sklidiną tyro Tavo tikėjimo vyno. Daromi dideli nusikaltimai. Daromi labai dideli nusikaltimai. Mes galime duoti išrišimą. Plinta didelės erezijos. Plinta labai didelės erezijos. Mes privalome negailestingai už jas bausti. Šią valandą, kai klūpau baltu apdaru šiame baltame kambarėlyje su nusitrynusiais paauksinimais, mane smaugia baisus nerimas, Viešpatie, aš nežinau, ar šie nusikaltimai ir erezijos priklauso iškilniai mano popiežystės sferai ar menkam kasdienybės ratui, kur senas žmogus paprasčiausiai suneria rankas. Ir dar nerimauju dėl Tavo kapo. Jis nuolatos apsuptas netikėlių. Nepavyko jo atgauti iš jų. Niekas nenukreipė Tavo kryžiaus į Šventąją Žemę, tačiau mes nepajudiname nė piršto. Riteriai sudėjo ginklus, o karaliai nebemoka vadovauti. Ir aš, Viešpatie, kaltinu save

mušdamasis į krūtinę: esu per daug silpnas ir per daug senas.

Dabar, Viešpatie, išklausyk, ką šnabžda mano drebantis balsas, kylantis iš šio bazilikos kambarėlio, ir duok man patarimą. Mano tarnai atnešė keistų naujienų, sklindančių nuo Flandrijos ir Vokietijos šalių lig Marselio ir Genujos miestų. Randasi nežinomų sektų. Žmonės matė per miestus bėgant nuogas moteris, kurios neprataria nė žodžio. Tos ištvirkusios nebylės rodo į dangų. Keletas pamišėlių aikštėse pranašavo žūtį. Atsiskyrėliai ir klajojantys dvasininkai nešioja baisybę gandų. Be to, nežinia kokie apžavai ištraukė iš namų daugiau kaip septynis tūkstančius vaikų. Tie septyni tūkstančiai traukia keliu, kiekvienas nešdamasis kryžių ir maldininko lazdą. Jie neturi ko valgyti; jie neturi ginklų; jie nieko negali ir daro mums gėdą. Jie nepažįsta jokio tikro tikėjimo. Mano tarnai juos apklausė. Jie sakosi žygiuoją į Jeruzalę užkariauti Šventosios Žemės. Mano tarnai įspėjo, kad jie negalės pereiti jūros. Jie atsakė, kad jūra prasiskirs, išdžius ir juos praleis. Geri tėvai, pamaldūs ir išmintingi, stengiasi sulaikyti vaikus. Bet šie naktį išlaužia durų skląsčius ir perlipa sienas. Tarp jų daug didikų ir kurtizanių sūnų. Kaip gaila! Viešpatie, visus šiuos nekaltus kūdikius praris jūra arba pagrobs Mahometo garbintojai. Matau, kaip Bagdado sultonas stebi

juos iš savo rūmų. Būgštauju, kad jūreiviai gali pagrobti ir parduoti jų kūnus.

Viešpatie, leisk šnekėtis su Tavim religine kalba. Šis vaikų kryžiaus žygis nėra šventas reikalas. Jis nepadės atkariauti krikščionims Kapo. Jis tik didina skaičių paklydėlių, klaidžiojančių ties leistino tikėjimo riba. Mūsų dvasininkai negali šio žygio palaiminti. Mes turime manyti, kad šias vargšes būtybes apniko Piktoji dvasia. Jos būriu traukia į prarają, kaip kad kiaulės ant skardžio. Kaip žinai, Viešpatie, Piktoji dvasia mėgsta apsėsti vaikus. Kadaise ji prisiėmė žiurkių gaudytojo pavidalą ir dūdelės garsais išviliojo visus vaikus iš Hamelno miesto. Vieni sako, kad nelaimingieji buvo paskandinti Vezerio upėje, kiti tvirtina, kad jis uždarė juos vieno kalno šlaite. Ar nebijai, kad Šėtonas gali atiduoti mūsų vaikus į žiaurias kitatikių rankas? Viešpatie, Tu žinai, kad atsinaujinęs tikėjimas nėra geras dalykas. Vos tik jis pasirodė liepsnojančiame krūme, liepei uždaryti jį tabernakulyje. O kai jis išsiveržė iš Tavo lūpų Golgotoje, įsakei paslėpti jį ciborijose ir monstrancijose. Šie mažieji pranašai išjudins iš pamatų Tavo Bažnyčią. Reikia ją nuo jų apginti. O gal, nepaisydamas savo įšventintųjų, kurie Tau tarnaudami dieną naktį neturėjo atilsio, kurie atkakliai priešinosi pagundoms, kad pelnytų Tavo malonę, Tu priimsi tuos, kurie nežino, ką daro? Mes turime leis-

ti mažutėlius prie Tavęs, bet teeina jie Tavo tikėjimo keliu. Viešpatie, aš kalbu pagal Tavo nurodymus. Šie vaikai pražus. Dieve gink, kad Inocentui – Nekaltajam – valdant neįvyktų naujos Nekaltųjų Vaikelių žudynės.

Atleisk, Dieve, kad klausiu Tavo patarimo, nors dėviu tiarą. Mane vėl purto senatvinis drebulys. Pažvelk į vargšes mano rankas. Aš labai senas žmogus. Mano tikėjimas nebėra toks kaip mažutėlių. Šio kambarėlio sienų auksą nuėdė laikas. Dabar jos baltos. Tavo saulės ratas taip pat baltas. Ir mano sutana balta, o mano išdžiūvusi širdis – tyra. Aš kalbėjau pagal Tavo nuostatus. Daromi nusikaltimai. Daromi labai dideli nusikaltimai. Plinta erezijos. Plinta labai didelės erezijos. Mano galva kreta iš silpnumo: galbūt nereikia nei bausti, nei atleisti. Praeitis verčia mus abejoti savo sprendimais. Aš nesu matęs stebuklo. Apšviesk mane. Ar tai stebuklas? Kokį ženklą jiems davei? Ar jau išmušė valanda? Ar nori, kad toks senas žmogus kaip aš būtų panašus savo baltumu į Tavo skaisčius vaikelius? Septyni tūkstančiai? Nors jų tikėjimas tamsuoliškas, ar bausi už nežinojimą septynis tūkstančius nekaltų kūdikių? Aš taip pat esu Nekaltasis – Inocentas. Viešpatie, aš toks pat nekaltas kaip jie. Nebausk manęs, nukaršusio senio. Ilgametė patirtis man sako, kad šiam vaikų būriui *negali* pasisekti. Tačiau,

Viešpatie, ar tai stebuklas? Mano kambarėlyje vis tylu, kaip ir per kitas meditacijas. Žinau, nereikia maldauti Tavęs, kad apsireikštum, tačiau meldžiu Tave iš savo žilos senatvės aukštybių, iš Tavo popiežystės aukštybių. Pamokyk mane, nes aš nežinau. Viešpatie, tai Tavo nekalti mažutėliai. Ir aš – Inocentas, Nekaltasis, aš nežinau, aš nežinau.

Trijų vaikų pasakojimas

Mes trys – Mikalojus, kuris nemoka kalbėti, Alanas ir Dionyzas – leidomės į kelią ir traukiame Jeruzalės link. Einame jau seniai. Mus pašaukė balti balsai naktyje. Jie kvietė visus mažus vaikus. Jie skambėjo lyg žiemą mirusių paukščių balsai. Ir iš pradžių mes išvydome daugybę vargšų paukščių, gulinčių ant sušalusios žemės, daugybę mažų raudongurklių paukštelių. Paskui pamatėme pirmuosius žiedus ir pirmuosius lapus ir nusipynėme iš jų kryžius. Mes giedojome eidami per kaimus, kaip paprastai giedodavome per Naujuosius metus. Ir visi vaikai bėgo pas mus. Ir mūsų žygiavo jau visas pulkas. Pasitaikydavo vyrų, kurie plūdo mus nepažindami Viešpaties. Bet buvo ir moterų, kurios stvarstė mus už rankų, klausinėjo ir apiberdavo bučiniais mums veidus. Ir dar buvo gerų žmonių, kurie nešė mums valgio mediniuose dubenėliuose, šilto pieno ir vaisių. Ir vi-

si gailėjosi mūsų. Mat jie nežino, kur einame, ir negirdėjo balsų.

Žemėje yra tankių miškų, upių, kalnų ir gervuogėm apžėlusių takelių. O žemės pakraštyje yra jūra, kurią tuojau pereisime. O jūros pakraštyje yra Jeruzalė. Mes neturime nei vadų, nei palydovų. Bet visi keliai mums geri. Nors nemokėdamas kalbėti, Mikalojus žygiuoja kaip mudu, Alanas ir Dionyzas, ir visos žemės yra panašios ir vienodai pavojingos vaikams. Visur yra tankių miškų, upių, kalnų ir erškėčių. Bet visur mus lydės balsai. Čia yra vienas vaikas, vardu Eustakas, kuris gimė užmerktomis akimis. Jis eina ištiesęs rankas ir šypsosi. Mes matome ne daugiau už jį. Maža mergaitė jį veda ir neša jo kryžių. Jos vardas Alysė. Ji niekada nekalba ir niekada neverkia; jos akys nuolat įbestos į Eustako kojas, kad sulaikytų, jei klups. Mes juos abu mylime. Eustakas negalės pamatyti šventų kapo žibintų. Bet Alysė paims jo rankas, ir jis galės paliesti antkapio plokštes.

Ak, kaip viskas gražu pasaulyje! Mes nieko neprisimename, nes nieko niekad nesimokėme. Tačiau matėme senus medžius ir raudonas uolas. Kartais ilgai eidavome prietemoj. Kartais iki vakaro žygiuodavome šviesiomis pievomis. Mes sušukome Jėzaus vardą Mikalojui į ausį, ir dabar jis gerai jį žino. Tik nemoka jo ištarti. Jis džiaugiasi kartu

su mumis tuo, ką mes matome. Mat jo lūpos gali atsiverti džiaugsmui, ir jis glosto mums pečius. Taigi jie nėra nelaimingi: Alysė rūpinasi Eustaku, o mudu, Alanas ir Dionyzas, rūpinamės Mikalojumi.

Žmonės sakė, kad miške galime sutikti žmogėdrų ir vilkolakių. Tai pramanai. Nieks mūsų neišgąsdino; nieks nepadarė mums nieko pikta. Atsiskyrėliai ir ligoniai ateina mūsų pažiūrėti, o senutės uždega mums šviesas trobelėse. Mums skambina bažnyčių varpai. Valstiečiai atsitiesia vagose ir lydi mus akimis. Žvėrys taip pat žiūri į mus ir nebėga. Nuo to laiko, kai einame, saulė pasidarė šiltesnė, ir dabar skiname vis kitokias gėles. Bet kokius stiebelius galima supinti ta pačia forma, ir mūsų kryžiai visad nauji. Taigi turime daug vilties ir netrukus išvysime mėlyną jūrą. O mėlynos jūros pakraštyje yra Jeruzalė. Ir Viešpats leis ateiti prie savo kapo visiems mažiems vaikams. Ir balti balsai džiaugsmingai skambės naktyje.

Raštininko Pranciškaus Longežu pasakojimas

Šiandien, rugsėjo penkioliktą dieną, tūkstantis du šimtai dvyliktais metais po mūsų Viešpaties įsikūnijimo, į mano šeimininko Hugono Ferė dirbtuvę atėjo keli vaikai – jie nori aplankyti Šventąjį Kapą ir prašo perkelti juos per jūrą. O kadangi minėtasis Ferė neturi Marselio uoste pakankamai prekybinių laivų, jis liepė man trūkstamų paprašyti pono Vilhelmo Porko. Ponai Hugonas Ferė ir Vilhelmas Porkas iš meilės mūsų Viešpačiui Jėzui Kristui nuplukdys laivus iki Šventosios Žemės. Šiuo metu Marselio miesto apylinkėse išsibarstę daugiau kaip septyni tūkstančiai vaikų, ir kai kurie jų šneka barbarų kalbomis. O ešvenai[7]*, pagrįstai bijodami bado, susirinko rotušėje ir po pasitarimo, pasikvietę minėtuosius ponus, įtikinėjo juos ir prašė išplaukti kuo greičiau. Jūra šiuo metu nėra la-*

[7]*Ešvenai* – pareigūnai, Karolingų epochoje miestuose vykdę teisėjų ir administratorių pareigas.

bai palanki dėl lygiadienio audrų, bet reikia atkreipti dėmesį, kad toks antplūdis galėtų būti pavojingas mūsų brangiam miestui, juolab kad šie vaikai visi peralkę po ilgos kelionės ir nežino, ką daro. Aš liepiau įspėti jūreivius uoste ir parengti laivus. Mišparų laiku bus galima nuleisti juos į vandenį. Vaikų minios nematyti pačiame mieste – jie laksto po smėlio pajūrį, rinkdami kriaukles kaip kelionės ženklus, ir žmonės sako, jog jie stebisi jūros žvaigždėmis ir mano, kad jos gyvos nukrito iš dangaus parodyti jiems kelio pas Viešpatį. Ir štai ką turiu pasakyti apie šį nepaprastą įvykį: pirmiausia reikia tikėtis, kad ponai Hugonas Ferė ir Vilhelmas Porkas kuo greičiau išgabens iš mūsų miesto šį keistą knibždyną; antra, žiema buvo labai žvarbi, todėl žemė šiemet nederli, ir tai puikiai žino ponai pirkliai; trečia, Bažnyčia ničnieko nepaskelbė apie šios ordos, plūstančios iš šiaurės, tikslą ir, aišku, neprisidės prie šios vaikų kariuomenės (turba infantium) *beprotystės. Bet dera pagirti ponus Hugoną Ferė ir Vilhelmą Porką tiek už meilę mūsų brangiam miestui, tiek už atsidavimą mūsų Viešpačiui: juk jie siunčia laivus ir lydi juos šiuo audrų metu, be to, jiems gresia didžiulis pavojus būti užpultiems kitatikių, kurie drumsčia jūrą feliugomis iš Alžyro ir Buži.*

Kalandaro[8] *pasakojimas*

Šlovė Dievui! Tebūnie pagarbintas Pranašas, leidęs man būti vargšu ir bastytis po miestus šaukiantis Viešpaties! Triskart palaiminti tebūnie šventieji Muchamedo bičiuliai, įsteigę dieviškąjį ordiną, kuriam aš priklausau! Juk esu panašus į Jį, apmėtytą akmenimis ir išvytą iš bjauraus miesto, kurio nė vardo nenoriu minėti, ir prisiglaudusį vynuogyne, kur vienas vergas krikščionis pasigailėjo jo, davė vynuogių ir saulei leidžiantis susijaudinęs klausėsi tikėjimo žodžių. Didis yra Dievas! Aš perėjau Mosulo, Bagdado ir Basros miestus, pažinojau Salach ad Diną (tepriglaudžia Dievas jo sielą) ir jo brolį sultoną Seif ad Diną, regėjau kalifą – Tikinčiųjų Valdovą. Aš puikiai gyvenu gaudamas išmaldos saujelę ryžių ir vandens į moliūgo butelį. Aš palaikau savo kūno švarumą. Bet di-

[8] *Kalandaras* – elgetaujantis musulmonų vienuolis.

džiausias švarumas slypi sieloje. Parašyta, kad Pranašas, prieš atlikdamas savo misiją, kietai įmigęs išsitiesė ant žemės. Ir du balti žmonės, nusileidę iš dešinės ir kairės, sustojo prie jo kūno. Paskui baltasis žmogus kairėje perskrodė jam krūtinę aukso peiliu, išėmė širdį ir išsunkė juodą kraują. O baltasis žmogus dešinėje perskrodė jam pilvą aukso peiliu, išėmė vidurius ir juos apvalė. Paskui jie vėl sudėjo širdį ir vidurius į vietą, ir nuo tada Pranašas tapo švarus ir galėjo skelbti tikėjimą. Tai antžmogiškas švarumas, kuriuo pasižymi angeliškos būtybės. Tačiau vaikai taip pat yra tyri. Tokį tyrą kūdikį panoro pagimdyti žynė, pastebėjusi šviesos ratą aplink Muchamedo tėvo galvą, ir pamėgino susijungti su juo. Tačiau Pranašo tėvas susijungė su savo žmona Amina, ir kai švytėjimas išnyko nuo jo kaktos, žynė suprato, kad Amina ką tik pradėjo tyrą būtybę. Šlovė Dievui, kuris apvalo! Čionai, po turgaus prieangio stogu, aš galiu prisėsti ir sveikinti praeivius. Čia pat sutūpę turtingi audeklų ir brangenybių pirkliai. Štai kaftanas, kuris vertas tūkstančio dinarų. Man nereikia pinigų, ir aš laisvas kaip paukštis. Šlovė Dievui! Dabar, sėdėdamas pavėsyje, prisimenu savo kalbos pradžią. Pirmiausia aš šneku apie Dievą, be kurio nėra kito Dievo, ir apie mūsų Šventąjį Pranašą, kuris atskleidė tikėjimą, nes tai visų minčių šaltinis, ar jos išei-

tų iš lūpų, ar būtų užrašytos nendre. Paskui svarstau apie tyrumą, kuriuo Dievas apdovanojo šventuosius ir angelus. O galiausiai mąstau apie vaikų tyrumą. Mat ką tik mačiau būrį krikščionių vaikų, kuriuos nupirko Tikinčiųjų Valdovas. Išvydau juos didžiajame kelyje. Jie ėjo kaip avių banda. Žmonės kalba, kad jie keliauja iš Egipto šalies, kur juos išlaipino frankų laivas. Šėtonas juos apsėdo, ir jie mėgino perplaukti jūrą, norėdami nusigauti į Jeruzalę. Šlovė Dievui! Jis neleido, kad įvyktų tokia žiauri nelaimė. Juk tie vargšai vaikai būtų mirę kelyje be paramos ir be maisto. O jie visiškai nekalti. Išvydęs juos puoliau kniūbsčias ir mušiau kakta žemę, garsiai garbindamas Viešpatį. O dabar papasakosiu, kaip jie atrodė. Jie buvo baltais drabužiais ir nešėsi pintus kryžius. Regėjos, kad jie nežino, kur esą, ir neatrodė nusiminę. Jų akys nuolat įbestos į tolį. Pastebėjau tarp jų vieną aklą vaiką, kurį už rankos vedė maža mergaitė. Tarp jų daug raudonplaukių ir mėlynakių. Tai frankai, priklausantys Romos imperatoriui. Jie neteisingai garbina pranašą Jėzų. Tų frankų paklydimas aiškus kaip dieną. Pirmiausia knygos ir stebuklai įrodė, kad nėra kito žodžio, tik Muchamedo žodis. Antra, Dievas kiekvieną mielą dieną leidžia mums šlovinti jį ir prašyti duonos kąsnio ir įsako tikintiesiems ginti mūsų ordiną. Ir pagaliau jis nedavė

aiškiaregystės dovanos šiems vaikams, kurie, sugundyti Iblio[9], iškeliavo iš tolimos šalies, ir neapsireiškė jiems, kad įspėtų apie pavojų. Ir jei jiems nebūtų nusišypsojusi laimė patekti į Tikinčiųjų rankas, juos būtų sugavę Ugnies Garbintojai ir sukaustę grandinėmis giliuose požemiuose. O paskui tie nelabieji būtų paaukoję juos kaip auką savo nepasotinamam bjauriam stabui. Tebūnie pagarbintas mūsų Dievas, kuris visa, ką daro, daro gerai ir globoja net tuos, kurie jo neišpažįsta! Didis yra Dievas! Dabar užeisiu į šio auksakalio krautuvėlę paprašyti savo dalies ryžių ir pareikšiu panieką turtams. Jei Dievas panorės, visus tuos vaikus išgelbės tikėjimas.

[9] *Iblis* – piktoji dvasia, velnias musulmonų mitologijoje.

Mažosios Alysės pasakojimas

Visai nebegaliu paeiti, nes atsidūrėme karštoje šalyje; du blogi žmonės atvežė mus čia iš Marselio. Iš pradžių vieną dieną, juodą it naktis, mus baisiai kratė jūra, o aplinkui žaibavo dangus. Bet mano mažasis Eustakas nepatyrė išgąsčio, nes nieko nematė, o aš laikiau jį už rankų. Aš labai jį myliu ir atkeliavau čia tik dėl jo. Mat nežinau, kur mes einame. Mes taip seniai išėjome. Kiti pasakoja mums apie Jeruzalės miestą, kuris yra jūros pakraštyje, ir apie mūsų Viešpatį, kuris turi būti tenai ir mus pasitikti. Ir Eustakas gerai pažinojo mūsų Viešpatį Jėzų, bet nežinojo, kas yra Jeruzalė nei kas yra miestas, nei kas yra jūra. Jis išėjo paklusęs balsams ir girdėjo juos kasnakt. Naktį jis girdėjo juos todėl, kad tylu, nes šiaip jis neskiria nakties nuo dienos. Jis klausinėjo manęs apie tuos balsus, bet nieko negalėjau jam pasakyti. Aš nieko nežinau ir vargstu tik dėl

Eustako. Mes ėjome greta Mikalojaus, Alano ir Dionyzo, bet jie įlipo į kitą laivą, o kai saulė vėl patekėjo, nė vieno laivo nebebuvo. O varge! Kas jiems nutiko? Mes juos vėl susitiksim, kai nueisime pas mūsų Viešpatį. Bet kelias dar tolimas. Girdėjau kalbant, kad mus pasikvietė garsus karalius, valdantis Jeruzalės miestą. Šiame krašte viskas balta – ir namai, ir drabužiai, o moterų veidai uždengti šydais. Vargšas Eustakas negali matyti šios baltumos, bet aš pasakoju apie ją ir jis džiūgauja. Jis sako, tai ženklas, kad kelionė artėja į galą. Viešpats Jėzus yra baltas. Mažoji Alysė labai nuilsusi, bet ji laiko Eustaką už rankos, kad jis neparpultų, ir neturi laiko galvoti apie nuovargį. Vakare sustosime poilsio, ir Alysė miegos kaip paprastai šalia Eustako, ir jei balsai mūsų dar neapleido, ji mėgins išgirsti juos giedroje naktyje. Ji laikys Eustaką už rankos iki pat baltosios didžiojo žygio pabaigos, nes turi parodyti jam Viešpatį. O Viešpats, aišku, pasigailės Eustako už jo kantrumą ir leis jam Jį pamatyti. Ir galbūt tada Eustakas išvys mažąją Alysę.

Popiežiaus Grigaliaus IX pasakojimas

Štai toji nepasotinama jūra, atrodanti nekalta ir žydra. Jos klostės švelniai krinta, ji apvedžiota baltai nelyginant dieviško grožio rūbas. Tai vandeninis dangus su gyvomis žvaigždėmis. Aš mąstau apie ją nuo šio uolų sosto, kur liepiau atnešti mane be neštuvų. Ji iš tiesų yra krikščioniškų žemių vidury. Ji suglobia šventą vandenį, kuriame Pranašas nuplovė nuodėmę. Ties jos krantais buvo nulenkę galvas visi šventi asmenys, ir ji sūpavo perregimus jų atvaizdus. Didžioji paslaptie, patepta švęstais aliejais, nepatvinstanti ir neatslūgstanti, melsvasis lopšy, vandenine žemės žiedo akie, tviskanti kaip brangakmenis, žvelgiu į tave klausiančiomis akimis. O Vidužemio jūra, grąžinki mano vaikus! Kodėl tu juos pasigrobei?

Aš jų nepažinojau. Mano senatvės neglostė gaivus jų alsavimas. Jie neatėjo manęs maldauti

savo švelniom pravirom burnelėm. Vienui vieni, lyg maži klajojantys riteriai, kupini pašėlusio ir aklo tikėjimo, jie veržėsi į Pažadėtąją Žemę ir buvo sunaikinti. Iš Vokietijos ir Flandrijos, iš Prancūzijos, Savojos ir Lombardijos jie atkeliavo prie klastingų tavo bangų, šventoji jūra, šnabždanti nesuprantamus saldžius žodžius. Jie atėjo lig Marselio miesto; jie atėjo ligi Genujos miesto. O paskui tu nešei juos laivuose ant savo milžiniškos nugaros su putų skiauterėmis; atsisukai, ištiesei į juos melsvai žalias rankas ir nebepaleidai. O kitus, kitus tu išdavei ir nunešei pas kitatikius; dabar jie dūsauja Rytų rūmuose, Mahometo garbintojų nelaisvėje. Kitados išpuikęs Azijos karalius įsakė išplakti tave rykštėmis ir sukaustyti grandinėmis. O Viduržemio jūra! Kas tau dovanos? Tu esi žiauriai nusikaltusi. Aš kaltinu tave, tave vieną, apgaulingai vaiskią ir šviesią, tave, grėsmingą dangaus miražą; aš šaukiu tave į teismą prieš sostą Aukščiausiojo, kurio valioje viskas, ką Jis sukūrė. Pašventintoji jūra, ką tu padarei mūsų vaikams? Pakelk į Jį savo dangišką veidą, ištiesk į Jį savo virpančius purslotus pirštus, prasijuok daugiabalsiu purpuriniu juoku, pažadink savo šnabždesius ir pasiaiškinki Jam.

Tačiau tu nepraveri nė vienos iš savo baltų burnų, kurios išleidžia kvapą ant smėlio po mano ko-

jom, tu nieko nesakai. Mano rūmuose Romoje yra senovinis kambarėlis, kurį laikas, nugraužęs paauksinimus, padarė baltą kaip aušrą. Popiežius Inocentas buvo pratęs pabūti ten vienas. Tvirtinama, kad jis ten ilgai mąstė apie vaikus ir jų tikėjimą ir kad prašė Viešpaties duoti ženklą. Čia, iš šio uolų sosto aukštybių, laisvės stichijoje, aš skelbiu, kad popiežius Inocentas patsai turėjo vaiko tikėjimą ir tuščiai purtė savo nuvargusią galvą. Aš daug senesnis už Inocentą; aš seniausias iš visų Viešpaties vietininkų žemėje ir tik dabar pradedu suprasti. Dievas neapsireiškia. Argi Jis buvo su savo sūnum Alyvų sode? Argi neapleido jo didžiausio nerimo valandą? Kaip vaikiškai kvaila šauktis Jo pagalbos! Visoks blogis slypi mumyse, ir mums patiems reikia pakelti kiekvieną išmėginimą. Jis visiškai pasitiki savo rankų kūriniu. O tu apvylei Jo pasitikėjimą. Dieviškoji jūra, nesistebėk mano kalba. Visi daiktai lygūs prieš Viešpatį. Nuostabus žmonių protas begalinėje visatoje nėra daugiau vertas už vieno iš tavo gyvūnų spindulišką akelę. Dievas duoda tokią pat dalį smiltelei ir imperatoriui. Auksas bręsta kasykloje taip pat nepriekaištingai, kaip vienuolis mąsto vienuolyne. Vienos pasaulio dalys yra tokios pat kaltos kaip kitos, kai nesilaiko gėrio ribų, nes visos kyla iš Jo. Jo akimis, nėra nei akmenų, nei augalų, nei gyvūnų, nei žmonių, tik kūri-

niai. Matau visas tas žylančias galvas, kurios šokinėja viršum tavo bangų ir išnyksta tavo vandenyse; jos išnyra į saulės šviesą tik vienam akimirksniui ir gali tapti prakeiktosiomis arba išrinktosiomis. Žila senatvė pamoko puikybę ir nušviečia tikėjimo dalykus. Aš gailiuosi šios perlamutrinės kriauklės tiek pat kiek savęs.

Štai kodėl kaltinu tave, nepasotinamoji jūra, prarijusi mano vaikelius. Prisimink Azijos karalių, kuris tave nubaudė. Bet tai nebuvo šimtametis karalius. Jis buvo nugyvenęs per mažai metų. Jis negalėjo suvokti visatos paslapčių. Tad aš tavęs nebausiu. Juk mano skundas ir tavo niurnėjimas tuo pat metu numirtų prie Aukščiausiojo kojų, kaip tavo lašelių šnaresys numirs prie mano kojų. O Vidužemio jūra! Aš dovanoju tau ir atleidžiu tavo nuodėmes. Duodu patį švenčiausią išrišimą. Keliauk ir daugiau nebenusidėk. Aš, kaip ir tu, esu kaltas už nusikaltimus, kurių nežinau. Šimtais vaitojančių lūpų tu nuolat šnabždi savo nuodėmes kranto smėlyje, o aš suvytusiom savo lūpom išpažįstu nuodėmes tau, didžioji, šventoji jūra. Mes išpažįstame nuodėmes vienas kitam. Atleisk man, ir aš tau atleisiu. Grįžkim į nežinojimą ir tyrumą. Tebūnie taip.

Ką man daryti žemėje? Bus pastatytas permaldavimo paminklas, paminklas tikėjimui, kuris ne-

žino. Būsimieji amžiai turi pažinti mūsų maldingumą ir nepulti neviltin. Per šventą jūros nuodėmę Dievas atvedė pas save vaikelius, ėjusius į kryžiaus žygį; nekaltieji buvo iššudyti; nekaltųjų kūnai ras prieglobstį. Septyni laivai nuskendo suduže į Atsiskyrėlio rifą; aš pastatysiu šioje saloje Naujųjų Nekaltųjų Vaikelių bažnyčią ir įsteigsiu dvylika beneficijų. Ir tu man grąžinsi mano vaikų kūnus, nekalta ir pašventinta jūra; atplukdysi juos prie salos krantų, ir beneficiantai paguldys juos šventovės kriptose; jie uždegs viršum jų amžinuosius žibintus, kur rusens šventieji aliejai, ir rodys pamaldiems keliauninkams baltus kaulelius, besiilsinčius naktyje.

TYRUMO IEŠKOTOJAS

Márcelis Schwobas (1867–1905) gimė Šavilyje, Prancūzijos žydų, žurnalisto ir mokytojos, šeimoje. 1876 m. su šeima persikėlė į Nantą, o 1882 m. išvažiavo mokytis į Paryžių. Jau Liudviko Didžiojo licėjuje, kur mokėsi kartu su Léonu Daudet, Pauliu Claudeliu, Josephu Bédier, garsėjo kaip eruditas, ir licėjaus programa jam buvo per siaura. Nuo 1888 m. studijavo filosofiją ir filologiją Sorbonoje. Domėjosi indoeuropiečių fonetika, sanskritu, graikų paleografija, prancūzų argo, parašė veikalą apie François Villoną ir jo epochą, vertė Walto Whitmano ir Roberto Stevensono kūrinius.

1891 m. pradėjęs vadovauti laikraščio *L'Écho de Paris* literatūriniam priedui, Marcelis Schwobas entuziastingai skatino jaunųjų literatų talentą. Šiame laikraštyje pirmuosius kūrinius paskelbė Alfredas

Jarry, vėliau dedikavęs Schwobui savo „Karalių Ūbą“, eiles spausdino Verlaine'as. Abejodamas pats savimi, Schwobas mokėjo žavėtis kitų kūryba. Kai 1891 m. pasirodė André Gide'o „Andrė Valterio sąsiuviniai“, Schwobas gynė šį kūrinį, kaip gynė ir Oscarą Wilde'ą, kai tas buvo pasodintas į kalėjimą.

Jau licėjuje Marcelis rašė eiles ir apsakymus. 1891 m. išėjo pirmasis apsakymų rinkinys „Dviguba širdis“ (*Coeur double*) – du leidimai tais pačiais metais, 1893 m. – „Karalius su aukso kauke“ (*Le roi au masque d'or*), 1896 m. – „Įsivaizduojami gyvenimai“ (*Vies imaginaires*) ir literatūrinių etiudų rinkinys „Spicilegium“. Schwobo kūriniuose galima įžiūrėti Edgaro Poe, Baudelaire'o, Dostojevskio įtaką, nors kai kurie kritikai laiko jį išskirtiniu rašytoju – tik savo paties mokiniu ir tik savo paties mokytoju.

Kūrinių temas Schwobas sėmėsi iš antikos ir Rytų mitų, viduramžių kronikų. Vaizduodamas keistus, makabriškus praeitin nugrimzdusius pasaulius, rašytojas įveda fantastikos elementus, moka sukurti paslaptingą nerimo, įtampos atmosferą. Tačiau jam būdinga ne tik niūri, miglota simbolika, bet ir paprasto, tyro gyvenimo ilgesys. „Vaikų kryžiaus žygio“ (*La croisade des enfants*, 1895) herojai – vaikai baltais drabužiais, kaip ir „Monelės knygoje“, įkūnija šviesą tamsos viešpatijoje, nežinojimą ir nekaltumą, galintį išgelbėti žmoniją.

1895 m. išleidęs „Monelės knygą“ (*Le livre de Monelle*), Marcelis Schwobas pagarsėjo kaip jos autorius. Šios knygos herojė, regis, turėjo savo prototipą – jauną moterį Louise, darbininkę ar prostitutę, kurią rašytojas sutiko prieš 1891 m. Po kelerių metų ji mirė nuo džiovos. André Gide'as, kurio „Žemės vaisiai“ buvo lyginami su Schwobo „Monelės knyga“, neigdamas bet kokias sąsajas, pavadino Schwobo knygą jau beveik pomirtiniu simbolizmo brevijoriumi ir dekadentizmo veikalu, kuriame veltui ieškotum realybės. „Monelės knyga“ žavėjosi Stéphane'as Mallarmé, Georges'as Rodenbachas, Maurice'as Maeterlinckas. „Monelės knyga“, savo nuoširdumu, romantišku simbolizmu ir misticizmu artima prerafaelitams, patraukia savo subtilia melancholija ir filosofiniu turiniu – tyrumo, kurį galima apčiuopti tiktai ties begalės neigimų riba, ieškojimu.

Vertėja

Turinys

MONELĖS KNYGA 5

I. Monelės žodžiai 7

II. Monelės seserys 23

Savanaudė 25

Malonumų mėgėja 31

Išsigimėlė 36

Apgautoji 42

Laukinukė 49

Ištikimoji 54

Pasmerktoji 58

Svajotoja 63

Laimingoji 68

Nejautrioji 73

Paaukotoji 78

III. Monelė 85

Apie jos pasirodymą 87
Apie jos gyvenimą 92
Apie jos pabėgimą 97
Apie jos kantrybę 103
Apie jos karalystę 108
Apie jos prisikėlimą 113
VAIKŲ KRYŽIAUS ŽYGIS 119
Tyrumo ieškotojas 153

Serija
UNIKALUS LITERATŪROS PALIKIMAS

Marcel Schwob
MONELĖS KNYGA
VAIKŲ KRYŽIAUS ŽYGIS

Iš prancūzų kalbos vertė ir redagavo ***Diana Bučiūtė***
Viršelio dailininkas ***Liudas Parulskis***

SL 413; SL 621. Užsakymas 195
Išleido leidyklos "Andrena", "Dictum", Pašilaičių 8–13, 2022 Vilnius
Spausdino AB "Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius,
ir UAB "Garsų pasaulis" poligrafijos centras,
Pamėnkalnio 14, 2001 Vilnius

Kaina sutartinė

Schwob, Marcel

Sc76 Monelės knyga ; Vaikų kryžiaus žygis / Marcel Schwob; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė.– Vilnius: Andrena: Dictum, 1999. – 151, [4] p. – (Unikalus literatūros palikimas)

Kn. taip pat: Tyrumo ieškotojas / Diana Bučiūtė; p. 153-155.

ISBN 9986-37-022-1. – ISBN 9986-637-20-1

Knygoje spausdinami du Marcelio Schwobo, XIX a. pabaigos prancūzų simbolisto ir dekadento, kūriniai – „Monelės knyga“ ir „Vaikų kryžiaus žygis“. Jiems būdinga ne tik niūri, miglota simbolika, bet ir paprasto, tyro gyvenimo ilgesys. Kūrinių herojai įkūnija šviesą tamsos viešpatijoje, nežinojimą ir nekaltumą, galintį išgelbėti žmoniją.

/

Marcel Schwob

Deja, negaliu pacituoti čia visų puslapių — vienų iš tobuliausių mūsų literatūroje, paprasčiausių ir pačių giliausių religine prasme, kokius man yra tekę skaityti, ir nežinia kokių nuostabių kerų dėka, regis, nuolatos sklandančių tarp dviejų neapibrėžtų amžinybių.

Maurice Maeterlinck

UNIKALUS LITERATŪROS PALIKIMAS

ISBN 9986-37-022-1
ISBN 9986-637-20-1